

“Alza tu tersa **FRONQUILLO'S COLLECTION**  
 Juventud **Impina**”.....! RIZAL.

# BANCON

Pahayagang tagapamatnugot

NG

KALIPUNAN NG MGA KAPISANAN SA RIZAL

Iinalathala tuwing kalahatit katapusan ng bawat buwan.

\* \* Pasig, Rizal, ika 30 ng Abril ng 1909. \* \*

## MGA NILALAMAN.

1. Magbitiw tayo ng salapi.—2. Ang pinagmulan ng sandaigdig ni *Laking-Ilog*.—3. Pag-aalaga sa mga Sangol.—4. Mga talà sa Rizal ni *The Humblest*.—5. Diwa ng Bayani tula ni *Talibugso*.—6. Mapaghinala! ni *Taga-Ulap*.—7. Boys Filipinos ni *Fama*.—8. Pplantikin daw ni *Keko*.—9. El ideal Filipino ni *El Ermitaño del Pasig*.—10. Ang Katubusan ng babae ni *Sinag-Bituin*.—11. Por el honor del nacionalismo ni *Juan Baltazar*.—12. Ang umang pagpatay, ni *Celso*.—13. Monumento sa dakilang Bayani.—14. Kilos ng mga Kapisanan sa Rizal.—15. Tayotayo lamang ni *Juana Dalisay*.—16. Mga batol na mahahalaga.

# MAHALAGANG PAUNAWA

Halagá ng pagpapadalá: ISANG PESETA ISANG BUAN.

Kung ipagpauna ang bayad sa tatlong buan, ISANG SALAPI.

Halagá nang pagbibili: LABING ANIM NA KUWARTA BAWA'T ISA.

Ang mġa palathala'y sa halagáng pagkakasunduan.

*Pánġasiwaan, daang Castillejos bilang 19. Kyapo, Máynilà.*

Isinasamo sa lahat ng sa ami'y tumatangkilik, na mangyaring ipagbigay alam agad sa Pánġasiwaan ng pahayagang ito ang di nila pagtanggap ng mġa bilang na aming ipinadadalá: gayon din ipagbigay sabi agad ang pag-lipat ng tahanan.

Ang mġa liham na nauukol sa tagapamahala ng pahayagang ito'y mangyaring ipahatid sa bayan ng San Pedro Makati, Rizal.

## ¡¡Kahanġahanġa, Kalugódlugod!!

Isang balitang napakamahalaga sa Kapuluán.

Malapit nang ma

ang

“**K . . T . . B . . S . . N**”

PUHUNANG GANAP NA MANGAGAWANG GANAP NA } **PILIPINO**

Jolo 308, 310 at 312, Binundók, Maynila.

### VINO FERRO NUTRITIVO

DE LOS

*Ldos. C. FERNANDEZ y L. ANTONIO*

Mabuti sa kakulangán nang dugo, bagong panġanak,  
at nagbibigay gana sa pagkain

FARMACIA MODERNA, *Malabon, Rizal.*

Depósito—Manila.

Farmacia Barcelona.

### Sastreria Fraternal

DE

*PATRICIO ARANDA Y HÑOS.*

Se confecciona toda clase de trajes para caballeros  
á la última novedad.

PRECIOS SUMAMENTE BARATOS

*Jaboneros No. 111, San Nicolas*

# BANĜON...

PAHAYAGANG TAGAPAMATNUGOT NĜ "KALIPUNAN NĜ MĜA KAPISANAN SA RIZAL"  
ILINALATHALA TUWING KALAHATIA'T KATAPUSAN NĜ BUWAN.

*Tagapamahala.* G. CELESTINO CHAVES.

*Punong-manunulat.* G. ISMAEL A. AMADO

*Tagapanĝasiwa.* G. JERÓNIMO DE LOS ANGELES.

I TAON.

PASIG, RIZAL, IKA 30 NĜ ABRIL NĜ 1909.

BILANG 6.

## MAGBITIW TAYO NĜ SALAPI

Sa bilang na sinusunda'y naipahayag na namin ang panĝanĝailanĝang kumilos ang mĝa puno sa pagpapalugos nĝ mĝa pagkabuhay at kayamanang angkin nĝ bayan-bayan, na anopa't ang gawaing ito'y kilanling mahigpit na katungkulang nararapat nilang ganapin bukod sa itinatatadhana nĝ mĝa Utos.

Hindi lamang ang karaniwang pagwawalang bahala nĝ mĝa puno ang nagiging sanhi nĝ pagkakatiwangwang nĝ kabuhayan natin; mayroon pang ibang malalaking dahilan, gaya bagá nĝ karamutan natin sa pagbibitiw nĝ puhunan, ang pagilas sa pagsasapisapi't ang pagkukulang tiwalá naman sa kinakasamá.

Isang táong may dalawa ó tatlong libong pisong inimpók, kung siya'y may isang munting tindahan nĝ sarisari ay payapang payapa na't walang ginugunitang parati kundi ang araw nĝ pagbabayad nĝ sa kanya'y mĝa nagkakautang. Ang salaping natatago'y minamagaling pang manatili sa pagkábaon sa lupa, sakaling di man pinatutubuan nĝ kamalakmalák sa mĝa dukhang nanĝagigipit, kay sa ilagay sa isang bagong pagkabuhay ó ipakisamá kayá sa iba upang mapuhunan sa lalong malaking munakalá. Halos kinakaharáp na ang isang pagkabuhay na dapat pakinabangang mabuti ay di pa magka-loob na hanĝuin sa kabán ang salapi't yao'y pamuhunan, paggugulan nĝ nauukol na sipag at tiyagá. Kaya't ang nangyayari'y ang mĝa dayuhan, lalong lalo na ang mĝa insik, ang siyang nanĝakakapaghawak nĝ mĝa pagkakakitaang iyang pinalalampás nĝ hanĝal nating pagpa-paumanhín. Ito ang sanhi kung kayá sa lalawigang Rizal ay di kakaunti ang mĝa insik na may mabubuting kabuhayan, samantalang madlá naman ang mĝa tagaritong walang manĝakain, nanĝagsisiratag sa hirap. hangan sa ang ila'y nanĝapipilitan tuloy na gumawá nĝ masamá upang may manĝaipagtawid gutom.

Nangyayari rin naman na may isang mabuting panukalang kálakalin ó gagawin at ito'y nanĝanĝa-

ilanĝan nĝ isang puhunang malakílakí; sa boong baya'y walang sino mang makakayang sumarili niyaon, dapwa't madla ang may kaukaunting inimpok na salaping kung mag-uukopukop ay sukat makapagbanĝon nĝ kasukatáng halagang doo'y mapupuhunan; gayon man, ang nasabing panukala'y hindi mapapabunsód sa gawá dahil sa pagtitimpi nĝ mĝa maysalaping iyan. Kunwa'y manĝagpupulong pa upang itatag ang samahan, nĝumi't paglating nĝ panĝinĝilak nĝ mĝa "acción" ay wala isa mang magbitiw nĝ kuwarta, at dinaraang lahat sa bu-nĝanĝá. Sa ganya'y anóng ating mararating? anóng kailanĝang makapagbalak man tayo nĝ mainam na bagay, kung lagi na lamang na mauuwi sa gaya nĝ sinabi ni Rizal na *projectos en projectos*? Dahil sa katalamakán sa atin nĝ haling na kaasaláng ito'y ginagawang panandá na tuloy nĝ mĝa taga ibang lupa sa pagkilala sa mĝa taga Pilipinas. May isang magandang bálak na di nagtamóng tangkilik sa bayan, karakara'y nawiwikang: "iya'y panukalang pilipino." May nababalitang itinatatag na samahan nĝ pagkabuhay, pulong nĝ pulong, datapwa't nakakaraan ang mĝa araw, buan at taón ay hindi rin nápatatayó hangan sa nakakalimutan na, pagkuwa'y nasasabing: "yao'y sapagká't samahang pilipino."

At ang lahat nĝ iya'y, bakit? Dahilan sa pagkukulang tiwala sa mĝa kinakasamá, dahilan sa kaayawang mapanĝasiwaan nĝ ibang kamay ang kanilang salapi, dahilan sa pag-aalaalang baka sila'y madayá, bagamah madalás na ang ganitong mĝa panĝamba'y walang munti mang matwid. Tunay at nagkakaroon nĝ manĝisanĝisang táong walang puri, na di nanĝinĝinang sumirá nĝ kuwartang sa kanila'y ipinagkakatiwalá; nĝumi't kaya naman naririyang ang mĝa hukumang tumatangkilik sa mĝa naapi, at untuusig at nagpaparusa sa mĝa may masasamang budhi. Tanĝi sa rito, sa mĝa samaba'y ang mĝa kasapi ang siyang humilirang sa mĝa tagapa-

n̄gasiwà, at sila'y hindi m̄ga n̄pakawalang bait na pipili n̄g di mabuting m̄ga katiwalà. Na gumawa n̄g linsad ang sino man sa m̄ga ito? Huwag ang karamihang kasapi ang siyang tumiwalág, kundí ang palayasi'y ang walang kaluluwang sa kanila'y dumayà, nagnakaw ó may likong nais, at isakamay siya n̄g m̄ga maykapangyarihan. Wala n̄gang dapat ipan̄gambá ang sino mang may salapi sa pakikisapi ó pakikisamá sa ibang táo.

Kaunting kagandahang loob lamang, pagmamahal sa bayang kipakitaan n̄g unang liwanag at pagsusumakit sa ikalulusog n̄g m̄ga kayamanan n̄g sariling lupa, ang siyang kinakailan̄gan sa ikatutubos natin sa karálitaang ito. Pawiin ang m̄ga alinlan̄gan, tayo'y man̄gagkaisá, at isaloob na lagi ang pagpapadakilà sa lupaing itong tunay na atin at di sa kan̄ginoman.



DATING PANI WALANG PILIPINO

## ANG PINAGMULAN N̄G SANDAIGDIG (1)

Noóng m̄ga unang panahón, ay walang lupà ni araw, ni buwan, ni m̄ga bitúin at ang mundo'y nabubuo n̄g pulos na tubig at lan̄git lamang. Ang hari sa tubig ay ang Diyos Magwayan, at sa lan̄git ay ang Diyos Kaptan.

Si Magwayan ay may anak na lalaki na ang n̄gala'y si Lidagat at si Kaptán ay may anak namáng babaeng ang tawag ay Lihan̄gin.

Si Magwayan at si Kaptán ay nagkaisang ipakasil ang kanikanilang m̄ga anak, bilang tandà na ang dagat ay nakipag-ibigan sa han̄gin.

At ipinakasal n̄ga.

Ang dalawáng itó si Lidagat at si Lihan̄gin ay nagka-anak n̄g tatlong babae at isáng lalaki. Ang m̄ga babae'y pinan̄ganlang Likalibutan, Liadlaw at Libulan at ang lalaki'y tinawag na Lisuga.

Si Likalibutan ay may mabuting pan̄gan̄gatawan, malakas at matapang; si Liadlaw ay katawáng pulós na ginto at lagi siyang maligaya; si Libulan ay pulos na tansó, may kahinaan, n̄guni't mahinhin; at ang magandang si Lisuga ay pulós na pilák ang katawan at matamis at maran̄gal na ugali.

Ang lahát nang magkakapatid na ito'y inibig at minahal na mabuti n̄g kanilang m̄ga magulang.

Makaraan ang iláng panahó'y namatay si Lihan̄gin, at ang kapangyarihan sa han̄gin ay iniwa't ipinamana sa anak na pan̄ganay: kay Likalibutan.

Ang kanyáng mahál na asawang si Lidagat ay nagpatuloy sa dating pagkabuhay, ang m̄ga anak ay nagsilaki, at sa wakas ay nawalay na tuloy sa piliang n̄g amá.

Nakaraan ang iláng panahón, at dahil sa ginagawâng pagsisikap ni Likalibutan, ay lumaki ang kapangyarihan niya.

Sa pagnanasa marahil na mapabilayong lalo ang kapangyarihang ito, ay tumanong isang araw sa sumusunod na kapatid, kay Liadlaw, na

kung mangyayari na sila'y magsamang lumusob kay Kaptán sa lan̄git. Nang una'y tumang si Liadlaw, sapagka't naisip na di dapat gayunin ang nuno nila; n̄guni't si Likalibutan ay nagalit sa kanyá, dahil sa pagkatanggi niyang itó, at sapagka't ayaw siyang makikitang nagagalit sa kanyá si Likalibutan, ay napahinuhod din. Pinaroonan pagkatapus si Libulan, na sunang-ayon sa paglusob.

At sinimulan na n̄ga nilang tatlo ang pagloob sa Lan̄git. Datapwa't sa pinto pa lamang ay di na nakapangyari ang kanilang lakás, di nilá mabuksan ang matibay na pinit n̄g pinto.

Ang ginawa ni Likalibutan, nang hindi silá makapagdumpi'y pinahihip na nang boong lakas ang han̄gin sa labat n̄g sulok, samantalang ang m̄ga kapatid naman niya'y siyang nagdudumpi sa pinto, datapwa't di rin nilá masupil dahil sa pakikilaban n̄g Diyos Kaptan, na noo'y nagalit na. At nang makita n̄g tatlong mahigpit nang totoó ang paglalaban at sila'y na sa pan̄ganib, ang ginawa'y nan̄gag-itakas; n̄guni't si Kaptan sa kagalitan dahil sa pagkasira n̄g kanyang pinto ay hinagis n̄g tatlong lintik sina Likalibutan, Liadlaw at Libulan.

Ang una'y tumama sa katawang tanso ni Libulan kaya itó'y naging parang isáng bola; ang pan̄galawa'y sa katawáng ginto ni Liadlaw tumama at ito'y naging parang bola ring gaya n̄g una, at ang pan̄gatlo'y kay Likalibutan tumama at ang katawan namán nito'y nagkadurog-durog, at nahulog sa dagat. At ang boong laki n̄g katawan nito'y siyang lumimbutod sa ibabaw n̄g dagat, at siya nating tinatawag n̄gayóng lupá. Si Lisuga dahil sa pagkawala at dahil sa di maalaman kung saan naroon ang kanyáng m̄ga kapatid ay lumakad na't hinanap sila. Napatun̄go sa dakong lan̄git, datapwa't pagkakita ni Kaptan, dala n̄g kagalita'y hinagis din n̄g lintik si Lisuga, at ang katawang pilak nito'y nadurog din n̄g sanglibong piraso.

Pagkatapos ay nanaog si Kaptán mulá sa lan̄git at hinati ang dagat, at inanyayahan si Magwayan na sumama sa kanyá. Napagbintan̄gan pa itó ni Kaptan na kaalam sa paglusob sa lan̄git n̄g tatlong magkakapatid. Sinabi ni Magwayan siya'y walang nalalaman tungkól sa isinusumbat niya pagka't siya'y kasalukuyang natutulog n̄g yao'y mangyari.

Makailang araw'y napawi ang galit ni Kaptan.

At isang araw itó at si Magwayan ay napaiyak at nan̄galulunkot, dahil sa pagkawala n̄g m̄ga apó nilá, at lalong lalò na sa pagkawala ni Lisuga; at gayon man kalaki ang kanyáng kapangyarihan ay di na mangyaring mapabalik ang dating buhay n̄g m̄ga magkakapatid.

Di naglaon at binigyan niya n̄g maniningning na liwanag ang dalawáng naging parang bola, upáng may maitanglaw habang panahón.

At iyán na n̄ga ang pagkakaroon n̄g tinatawag natin n̄gayóng araw at buwan; ang araw ay ang gintong si Liadlaw at ang buwan ay ang tansong si Libulan; at ang dalawáng itó ang tumatanglaw at nagbibigay n̄g liwanag sa

nagkasanglibong pirasong katawang pilak ni Lisuga. At ang suwail na si Likalibutan ay tagalang inibig ng Diyos Kaptang huwag maabutan ng liwanag, nguni't itinaan namán talagá upáng siyáng gawing lahi-lahi ng tao.

Binigyan ni Kaptan si Magwayan ng isang binhi ng maitanim sa sumabog na katawan ni Likalibutan.

Ang binhing itinanim ay lumaki't lumago at sa isang guwang ng isá sa mga sangá nitó ay siniputan ng dalawang tao, isang lalaki at isang babae. Ang lalaki'y pinangalang si Sikalak at ang babae ay tinawag na si Sikabay. Sa dalawang itó na nagmulá ang boóng angkán ng sangkatauhan.

Ang unang naging anak ni Sikalak at ni Sikabay ay babae at pinangalang Libo: sumunod ay isang lalaki at tinawag na Saman at Pandaguan ang pinakbunsong anak nila; ito'y babae at babae pa rin ang naging isang anak nitó na ang ngála'y si Arión. Si Pandaguan ang siyang pinakamarunong at itó ang nakaisip na gumawa ng isang panghuli ng isda.

Ang kaunaunahan niyang nahuli ay isang malaking pating at namangha siya ng dalhin na sa kati, sapagka't nakita niyang malaki nga at totoóng mabalasik, kaya inakala ni Pandaguan yaó'y isang Dios, at siya at ang kanyang mga kasama, alinsunod sa utos noó'y nagsisamba't nagsidalangin sa naturang isda; nilibid nilang lahat, inawitan at sinambang parang isang Dios nga ang pating.

Nabuksan ang langit at ang dagat, at ang Dios Kaptan ay dumating at ipinag-utos kay Pandaguan ibagis sa dagat ang pating na iyón kaya nawala ang sinasamba nilá. Lahát ay na takot sa nangyari, liban na laang si Pandaguan.

Boóng tapang pang sumagót itó kay Kaptan na ang naturang pating ay malaki at singlaki ng Diyós, at dahil dito'y may kapaugyarihan sa bala niyang ibigin at makigagawa rin ng magagawa ng Diyós. Nang marinig ni Kaptan ang sagót na itó ay nagalit, hinampas ng lintik si Pandaguan, nguni't hindi sa nasang patayin, kundi sa kaibigang maipakilalang siya'y namali: hindi yaón ang Diyós.

Datapwa't pinagkaisahan din nilá ni Magwayan, na bilang parusa sa ginawa'y paghiwahiwalayin sa boóng daigdig ang magkakasamang yaón ni Pandaguan, dinala ang ibá sa isang bahagi ng lupa at ang ibá'y sa ibá namang lugal. Pagkaraan ng ilang panaho'y dumami na ang mga ipinangalanak at itó na ang pinagmulan ng Sangkatauhan.

Si Pandaguan ay hindi pa namamatay at pagkatapos ng tatlong pung araw na pamini-rahan dito sa lupa'y naubusan na ng lakás at ang boóng katawa'y dahil sa pagkadarang sa imit ng lintik na sa kanya'y ipinalo ay umitim at ang lahat ng naging angkán niya'y maitim ding nangagsilabas.

Ang unang anak niya, si Arión nga, ay napasa dakong hilaga at sapagka't nang ito'y ipanangalak ng kanyang inang si Pandaguan ay

nang hindi pa nakakagalitan itó ng Diyós Kaptan, ay di na nagbago ang dating kulay at ang lahat ng naging lipi niya ay lumabás na puti.

Si Libo at si Saman ay napasa dakong timog at sapagka't dito'y nadarang silá sa imit ng araw kaya kayumanging lahat ang lumabas na kanilang angkán.

Isang anak na babae ni Saman at isang anak na lalaki ni Sikalak ay napalagay sa kasilanganan, sa kasilanganang nang una'y salat na salat sa pagkain, at dahil dito'y ang naging anak nila at mga kaapuapuhan ay pawang mga dilaw.

Iyan ang pinagmulan ng pagdami ng tao at pagkakaiba ng lahi. Ang araw at ang buwa'y bagong nagliliwanag sa langit at ang magandang mga bituin ay nagniningning namán kung gabi, mga liwanag at ningning na tumatama sa ibabaw ng katawang naging lupa ni Lisuga at sa mapanaghiling si Sikalibutan na ginawang tao.

Ang mga anak ni Sikalak ay dumami na nang dumami: nangag-anak na nang nangag-anak kaya't kailanlang tayong lahat ay mabuhay at magsasamang parang magkakapatid, pagka't sa iisá tayo nagmulá.

LAKÍNG-ILOG.

(1) Hinañgo ko ang kasaysayang itó sa isang aklat Ang pagkapananang pasimu a nang Sandaigdig dito ay may malaking kaibhan sa nasa "Dating Pilipinas" P. ng S.

## Dalawang Hatol

### Sa mga katulong

Una: Kun kayo ay may ibig ipakilathala, ang inyong padalá, ay dapat SULATIN NANG MALINIS.

Ang maruruming padalá ay nagbubunga ng mga kapinsalaang sumusunod:

- Nakaabalang lubhá sa sumusuri.
- Nakayayamot na basáhin.
- Nakalilito sa aming mga cajista.

Ang dulo't lupit ay di nakakita tuloy ng liwanag ang inyong pakilathala ó kun lumabas may mabubuktot muna sa pagkainip ang giliw na may kathá.

*Ikalawa:* Kun sakali't di nalalathala ang inyong padalá sa amin, ay HUWAG BA NAMANG SASAMA AGAD ANG INYONG LOOB. Makaaása kayo na ang di paglabas, ay nasasalig sa alin man sa mga sumusunod na dahil: ó kinulang ng pitak, ó kinulang ng utak, ó marumi ang surat, ó di namim tinanggap.

Ben Valenzuela Oliver

NOTARIO PUBLICO

[Concepción] Malabon, Rizal, I. F.

# Pag-aalaga sa m̃ga Sangol

(Karugtong)

Pagsisikapin din namang takbuhán ng̃ hangin, malinis at tuyò ang m̃ga silong ng̃ m̃ga bahay, sapagka't palibhasa'y tumatangap ng̃ singaw ng̃ silong ang dákong itaas na tinatahanan ng̃ tao, (dahil sa anyò ng̃ m̃ga pagkakagawa ng̃ m̃ga bahay sa Filipinas), kung ang m̃ga silong na yao'y hindi taglay ang m̃ga kalagayang sinabi na, ay para rin ñgang tumitirá roon, at ang makukubang sakít sa ganitong m̃ga tirahan ay lubhang kahambalhambal.

Hindi dapat ilagay ang bata sa pagtulog sa lugar na tinatakubuhán ó dinaraan ng̃ hangin; kinakailanng̃ang humanap ng̃ isang lugar sa kinatatahanang bahay na wala sa tapat ng̃ bintana ó ng̃ pinto, ng̃uni't maaliwalas at mások-labás ang hangin, datapwa't hindi mabilis, at huag pababayaang hindi may kasukatáng takip ang bata samantalang natutulog.

Kinakailanng̃an ng̃ bata, sa m̃ga unang panahon ng̃ kanyang pagkatao, ang lalong malaking katahimikan, ang pagtúlog niya'y lalong matagal, at dapat pagpitaganan ang pagpapahiñgalay na itó, na ano pa't mapatlangan lamang sa panng̃anng̃ailanng̃ang pag-gising at ng̃ makakain, at sa pagdaramdam ng̃ pagdumi ó ng̃ pag-ihf; kung makakain na at malinis na uli ang tiyán ay nanunumbalik na muli sa pagtulog, na ang itinatalag nito'y unti-unting nababawasan samantalang gumugulang, hangang sa mauwi mula sa labingwalò hangang sa dalampung oras sa unang buwan, hangang sa labindalawang oras na lamang pagka may gulang ng̃ dalawang taón.

Sa m̃ga unang buwa'y dapat papanatilihing pahigà ang bata, nágigising ó natutulog man.

Ang wala sa panahong pagtatayó at pagpapatindig sa bata sa isang matigás na tuntunng̃an, na gaya ng̃ madalás mangyari, upang masunduang lumakad agad, ay pinangagalingan ng̃ pagkalinsad ng̃ ting-ting ng̃ likód, ng̃ pagkasakáng at ng̃ pagluyloy ng̃ balát ng̃ tiyán, dahil sa bigat ng̃ m̃ga laman nito, na pinagbubuhatan ng̃ di pagkatunaw sa pagkain.

Samantalang lumalakí ang bata'y kusang tumitindig, at hindi kinakailanng̃ang baguhin ang talagang gawa ng̃ Naturaleza, na ibigin bagáng pagdaka'y mangyari sa hindi kapanahunan ang paglakad, sa pamamag-itan ng̃ di ukol na pagpilit.

Sakali't inaalagan ang bata sa lugar na hindi tinatakubuhán ng̃ hangin, kinakailanng̃an ang bata'y ilabás doon sa loob ng̃ tatlo ó apat na oras sa bawa't maghapon, datapwa't pakatandaang hindi dapat gawin ang paglalabás na itó pagka nakalubog na ang araw, ó kung tanghaling tapat kung tag-init, at doon dadalhin sa m̃ga lugar na tuyò at nahabangin.

Minamasama rin naman namin ang kaugaliang uguyin ng̃ malakás ang duyan kailan man at uniyak ang bata.

Dapat na pagsiyasatin ang kadahilanan ng̃

pagiyak, sapagka't hindi uniyak ang bata ng̃ walang kadahilanan; kung minsay dahil sa nagugutom, ó nakapagbibigay ligamgam ang ano mang bigkás na sa kaniya'y inilagay, ó ang alfiler na masama ang pagkatúsok, ó kaya'y dahil sa siya'y may dumí ó basa ng̃ ilh, ó kung dili kaya'y dahil sa kinakabagan sa masamang pagkatunaw ng̃ sinuso, bagay na lubhang madalás na mangyari, na siyang sa kanila'y nakapagpapaiyak at nakapagpapasi-gaw, at ang ginagawa naman ng̃ m̃ga iná at m̃ga sisiwa, upang sila'y tumahan ay inuugoy ng̃ malakás sa duyan.

Minamasama ñga naming lubha ang ganitong m̃ga kagagawan, sapagka't sumasapinng̃anib sa m̃ga pagkakaramdam ng̃ tinatawag na "nervios," at aming inibahatol na usisin ang kadahilanan ng̃ gayong pagiyak; sakali't marumi ay linsin, at kung kinakabagan ay pagsikapang alisin ang kabag na itó, sa pamamag-itan ng̃ isang maliit na lavatiya, ó pahirang marahan ang tián ng̃ langis ng̃ manzanilla, ó painumin kaya ng̃ isang cucharang maliit ng̃ nilágang anís.

Ang paghilot sa balát ng̃ tiyán, gaya ng̃ karaniwang ginagawa, ay ipinagbabawal naming mahigpit; sakali't gagawin ay kinakailanng̃ang ma-alaman ang bakit at kung anong kadahilanan; hindi sukat ang ihatol ng̃ isang taong sinoman; kinakailanng̃ang mapagtanto ang tinutukoy at inaakalang kamtan sa isang kagagawang mangyaring magbunga ng̃ m̃ga kagilagilás sa m̃ga ta-ning bagay, at magkaroon naman sa m̃ga ibá ng̃ m̃ga kapahamakang malaki; sa isang salita'y kinakailanng̃ang matukoy na tunay na ikagagaling upang gamitin.

Huwag gagamitin kailan man, sapagka't malaking katampalasanan at nakasasama ang kaugaliang pagpaso sa pamamag-itan ng̃ baong tinulisan at pinapagbaga ang dulo, na dito'y lubháng madalás gawin, upang payapain ang m̃ga pagsuba at panng̃inng̃itim ng̃ balát.

Huwag din namang gagawin ang kaugaliang pagpapakagát sa linta sa bata, pagka ito'y nagkakasakit ng̃ mabigat na lagnat at sinusubaan, kung wala rin lamang tukoy na utos ang médico.

Ang madalíng pagsipot ng̃ ñgipin sa bata ay tandáng mabuti ang kaniyang lagay ng̃ katawan; at ang malaong pagsibol naman ng̃ ñgipin ay tanda na ang bata'y may sakít sa katawán, ó kung dili ma'y hindi magaling ang pagkatunaw sa tiyán ng̃ sinususo.

Ang alin mang pagkalaon ng̃ pagsibol ng̃ m̃ga unang ñgipin, at gayon din ang pagkalaon ng̃ m̃ga magsisisunod, ay dapat makabalisa sa m̃ga magulang ng̃ bata, at makuakay sa kanila sa paglitanong sa médico.

(Itutulong).

# Mãa Talà sa Rizal

Felisa Asunción.

Esta *Talà*, de hermosura genuinamente oriental, que hoy presentamos á nuestros queridos lectores, brilla en el pintoresco barrio de Wawà (Pasig).

Èmula de Véspero, resplandece constantemente con parpadeante luz, de día y noche.

Ella tiene todos los encantos de la Venus de Médicis y de la griega Lais. Y tal es su singular belleza, que casi me atravesaría á asegurar que nuestra nítida *Talà*, es el resumen de las perfecciones que encierran las sublimes obras de los insignes maestros del Arte Plástica: Scopas, Fidias, Praxíteles, Policletes y Lisipo.

Aficionada al Arte de Santa Cecilia y refractaria á pasar el tiempo en los brazos de la Pereza, en sus ratos de ocio reproduce en el piano con marcado sentimiento las melodiosas sinfonías de Beethoven y Mozart, haciendo vibrar en gratas sensaciones las fibras más delicadas de los corazones de los oyentes.

Confieso que en una noche de bohemia, sentí dentro de mí un paroxismo erótico, mientras ella ejecutaba una selección del inspirado Verdi, tan dulcemente, tan tristemente..., que mi alma se sintió transportada sobre las alas' del amor á las regiones del ensueño.

Sus labios róseos y entreabiertos como las amapolas que abren sus pétalos al beso prístino del despuntar del día, tienen el atractivo de nuestras albas y aromáticas sam-paguitas; sus ojos línguidos impregnados de ternura, reflejan el risueño rostro del Sol al abandonar su lecho que se mece en los espacios infinitos; el cromático rosicler de sus mejillas descubre su peculiar jovialidad; su sonrisa voluptuosa y embriagadora, habla de mil flores y poesía; en fin, retrátanse en el conjunto las gracias de Eufrosina, Talia y Aglae.

Rindió culto á la diosa Minerva esparciendo con ardiente interés maternal fúlgidos destellos de ciencia, para iluminar las negruras en que estuvieran sumergidas muchas mentes filipinas. Mas ella comprendió que el Destino le llamaba á una misión más elevada: las sacerdotisas del magisterio deben adquirir un caudal de conocimientos para transmitirlos por medio de la enseñanza á sus discípulos. Así que dejó hasta con gusto su plaza de *Teacher*, para ingresar en la "Philippine Normal School," prosiguiendo sus estudios. En este centro docente, donde cada año se promueven muchas maestras insulares, tenemos á nuestra *Talà*.

Habla el castellano y el inglés como su propio lenguaje el de Lakandula.

Su modestia es superior á toda ponderación. No pocas veces vá por las calles con su típico *salakot* en la cabeza, luciendo el perfil divino de nuestras tímidas *dalagas* cuando cantan el *kundiman* acompañadas por los rítmicos arpegios de un arpa cólica.

El bosquejo es imperfecto é incompleto. Y esta cuartilla desagradaría indudablemente á la Srta. Felisa Asunción por su extrema modestia.

Pero si la pagana antigüedad deificó la belleza como los griegos quemaron inciensos en su honor, yo, humilde admirador de lo bello, te saludo ¡oh Feling! porque tú eres la belleza misma.

THE HUMBLEST.

## DE EDUCACION

Grande, pomposa ha sido la fiesta escolar que con motivo de la clausura de las clases se ha celebrado en Marikina el 3 de los corrientes, por los maestros de los cinco municipios de Antipolo, Taytay, Marikina, San Mateo y Montalban, bajo la dirección del Supervisor Mr. James O'Hara.

Desde la mañana del referido día, todos los trenes que llegaban á Marikina iban repletos de viajeros de diferentes partes, ávidos de tomar parte en los actos que iban á verificarse en la gallería primero, en los espaciosos salo-

nes de la casa-escuela más tarde y en la plaza pública después. A eso de las nueve de la mañana, el Superintendente Wm. F. Montavon, desempeñando el cargo de toasmaster, anunció el principio del concurso escolar. Por cada materia presentábanse diez competidores, dos de cada uno de los cinco municipios arriba informados. Los siguientes alumnos son los que triunfaron en aquella contienda:

Deletreo para 3er. Grado: Primer premio, Concepción Pagkatipunán, de Taytay; Segundo premio, José Martínez, de San Mateo.

Deletreo para 4.º Grado: Primer premio, Felisa Bautista, de Montalban; Segundo premio, Elena Cabal, de Id.

Aritmética: Primer premio, José Bautista, de Montalban; Segundo premio, Patricio Salamat, de San Mateo.

Hubo después himnos escolares cantados por los alumnos de la Escuela Provincial bajo la dirección de Mr. Joseph F. Muench. Acto seguido, el Gobernador Provincial Sr. Tupas disertó sobre la importancia del saber.

Eran las doce y media cuando se terminó el acto, y todos los invitados pasaron á la casa-escuela de la propiedad del simpático Juez de Paz Sr. Felino Guevara. En uno de los departamentos de aquel edificio vimos expuestos varios trabajos manuales presentados por los alumnos de las escuelas del distrito. Los invitados fueron más tarde obsequiados con un succulento lunch. Apenas se acomodaban todos para dar oportunidad á que el aparato digestivo funcionara á rienda suelta, cuando la voz mágica y potente del Ex-Gobernador Flores resonó en el recinto presentando á los oradores. Ha llegado la hora de los discursos. Hablaron el Sr. Ponciano de la Paz, el Supervisor Mr. O'Hara, y los Sres. Silvestre Apacible, Augusto Villalon, Dr. Octavio Amado y Maximo Oliveros.

A las tres de la tarde y en medio de un sol abrasador, el público presenció en la plaza los juegos olímpicos de los escolares para disputar el campeonato en aquel distrito, habiendo sido premiados los siguientes alumnos: Guillermo Gonzalez y Lope Antonio de San Mateo, Monico Guevarra, Quirino Guzman, Fausta Paz y Josefa Cruz de Mariquina, Manuel Cruz y Andrés Santos de Montalban.

Todos los premios ofrecidos fueron objetos de arte, libros de enseñanza y metálico donados por los Hon. Juan Sumulong, Hon. Bartolomé Revilla, Hon. José Tupas, Sres. W. O. Kammer, Wm. F. Montavon, Mrs. Wm. F. Montavon, Dr. Octavio Amado, Sr. Francisco Sanchez, Lucas Santiago, Eulogio Rodriguez, Ceferino Legaspi, Honesto Gonzaga, Severino Oliveros, Potenciano DyGuango, Joseph F. Muench, James O'Hara, y el "American Bazar".

—El 4 del presente mes se celebró también una velada escolar en la Escuela Central de Taytay, bajo la dirección de los activos maestros Sres. Enrique Gonzaga y Benito Ocampo.

Tomaron la palabra Sres. Padre Valentin Tañang, Cura Parroco de aquel pueblo, Mr. Joseph

F. Muench, Principal de la Escuela Provincial, Honesto Gonzaga, Presidente Municipal, Dr. Sebastian Reyes, Presidente de Sanidad, Benedicto Javier, Isaac Garofa, Maximo Oliveros, Honorio Musni y varios alumnos de la escuela, actuando de toasmaster el Sr. Adaueto Ocampo. Hubo coros escolares, y entre los cuales el que más agradó al público fué el coro en Tagalog denominado "Ang magulang at ang anak", que además de que la parte literaria envuelve en sí una idea bastante sugestiva, el ritmo musical es típicamente oriental, por lo que el público con atonadores aplausos tuvo que pedir al autor Sr. Honesto Gonzaga, que fué calurosamente ovacionado.

—Se ha inaugurado en Taguig el "Literary and Debating Society" de los maestros y maestras del distrito escolar de este pueblo y de Pateros. Disertaron en el acto las Srtas. Cristeta Sulit y Agripina Natividad, y los Sres. Alejandro Santos, José Pagtakhan, Honorio Musni y William Montavon.

—Con motivo también del cierre de las clases organizóse una fiesta escolar en el pueblo de Angono bajo la dirección de la Maestra Insular Srta. Práxedes Hernandez y de las maestras municipales Srtas. Irene Hernandez y Ana Peralejas. En la tarde del mencionado día hubo juegos olímpicos y concurso en las asignaturas de Aritmética y Lenguaje, adjudicando premios á los que resultaron triunfantes en las competencias. Por la noche, una velada literaria y la distribución de premios. Un comité compuesto por las Srtas. Elena Hernandez, Claudia Vocalan y Engracia Petisa desempeñó el cometido de entregar los premios á los agraciados. Hablaron en dicha velada el Sr. Superintendente y los Sres. Alfredo Zamora, Mauro Diaz y Apolonio Villaluz, siendo toasmaster el Sr. Honorio Musni.

## Dr. Sixto de los Angeles

CONSULTORIO Y CLÍNICA  
Quiotan, No. 101. Santa Cruz.

Teléfono 907.

“LA PERLA”

FABRICA DE BIZCOCHOS Y DULCES

DE J. E. MONROY

Premiada en las Exposiciones de Hanoi de 1902 y S. Luis, E. U. A. de 1904

PLAZA DE STA. CRUZ, 96-98, MANILA.



## Diwà ng Bayani

Handog sa "Kalipunan ng mga  
Kapisanan sa Rizal."

Sa gitnâ ng lagim ng pagpapatayan  
Ang mga bayani'y walang agam-agam,  
iMaapi! iMadustâ! ay di kailanġa't  
Sa kanila yao'y dakilang tagumpay  
Pagka't ang magbuhô ng dugô sa parang  
Ng digmâ, ay salesing nagpapakilalang:  
iSila'y may bayan na, at lahing maalam.  
Pumatid sa tali ng Kaalipinan!

Diwà ng bayani ibâ kung umibig,  
Di mo mahalatâ kungdi sa panganih,  
Sa kanila'y walang sasambiting langit,  
Ligaya't luwalhati, sumpâ, halik, titig,  
Ng bayang inirog, kung hindi ang dibdib  
Muna nila'y masdang sa sinsin ng tiuk  
Ng mga sakuna't balâ ng ligalig  
Ay hindi marunong sumuko't madaig.

Lakas din at sigla binġit man sa libing!  
Naghihinġalô na'y nangi-ngiti pa rin  
Binubuhawi man ay di pinapansin  
At mistulang walang takot salagimsin  
Lugmok na't handusay sa dagok ng talim  
Ng mga kalaba'y pag-asa't tapang din  
Ang kilik ng diwâ... sa alab ng mithing  
Araw ay sumikat sa gabing malalim.

Ang tibok ng puso't dugong nanunulay  
Sa ugat na lalong kaliitlitian,  
Kilos, anyô, bakâ, kurô at palagay  
Nila'y pawang tandâ sa lahi at bayan  
Ng laya't panalig, twa't katubusan  
Sa mga busabos ng kaalipinan,  
At isang babala ng pananagumpay  
Maging ng sa ngayon at kinabukasan.

Sa diwang bayani pangarap ang luhâ  
Dusa't kamataya'y isang malikmatâ,  
Ang saklap ay tamis, ang hirap ay twâ,  
At wari'y libanġan lamang ang sakuna't  
Dinadaluyong may di pa magambalâ....  
Tâas din ang noô't ang bisig ay handang  
Magtangol, humawi sa kawan ng samâ  
Na ibig maghari sa linakhang lupâ.

Ang pusong bayani ay walang kilabot,  
Diwâ'y walang gulat, budhi'y walang takot,  
Lusungin ma'y bangit akyatin ma'y bundok  
Ó kahit lakbayin ang boong sinukob,  
Ay isa't buo rin at di madudurog  
Ang banal na nasang sa baya'y ibandog  
Ang wagas na suyo't dakilang pag-irog  
Na di magmamaliw, dugô ma'y masabog!

Pawang kulay giutô ang mga pangarap  
Ng pusong bayani't budhing walang siadak,  
Sa kanila'y walang mga asal Hudâ  
Mga isip Kain mga mapagbangap  
Na ibig kilanling hari at mataas.  
Ang kabayaniba'y iisa ang hanġad  
Na ikamatay ma'y piliting sumikat  
Ang araw na kaulong sa itim ng ulap.

Nang kung mamatay na't bangkay ay málibing  
Sa bayang walâ nang busabos, alipin,  
Ay mapatunayang silâ yaong binhing  
Hindi malalantâ, ní di malalaging  
At laging sariwâ, na doo'y palaging  
Tatangap ng ngiti't sikat na magiliw  
Nang araw at buan, talâ at bituin  
Na di na may luhâ, may luksâ't kulimlim.

TALIBUGSO.

## Mapaghinala...!

(Ikaw at ako lamang.)

Ikaw, magandang Taga-Langit, kaibigang mi-  
namahal, bakit nagkakaganyan ka? ano't sulang-  
sala na sa iyong loob ang kahi't sandali'y matung-  
hân ko ang napagandang bulaklak ng iwi mong  
halamanan? Nakasusunog bagâ ang aking tingin?

Nag-aalala kang bakâ maunsiyam! ang pi-  
nakamamahal mong halaman; naghihinâla kang  
baka ko sinasanghân at ikinukubli sa iyo ang  
aking pagdarayâ...

Na ako'y nagkasala? Hanggang saan daw ang  
aking pagkakaila!

Ah, Taga-Langit! Wala akong masabi ni má-  
gumitang pagkukulang sa iyo. Hangang ngayo'y  
wala akong maturang nádamá ko kahi't isang  
talulot ng marikit mong sampaga. Hangang  
ngayo'y wala akong naiingatan sa budhi liban  
na sa pagkalugod sa magandang nag-aalaga't  
nagmamay-ari.

Nagdaramdam ka pa? Pinaghihinanaktan mo  
pa akó? Diyata?.

Umid ako, mahal kong Taga-Langit, pagka't  
di ko maalaman ang sanhi. Manalig ka, kaibi-  
gan ko; siya'y... (ibubulong ko na lamang)...  
iyong iyó, hwag kang mabalisa. Pahid ang  
iyong luhâ't ikaw'y magpakaayos.

Ngayon, emátitiwasáy ka na kayâ?

Napapanġarap mong ako'y nakasasagwil?

Ha! ha! ha! Hindi't walang katapusang hindi,  
aking Taga-Langit. Hindi ko siya maaring ma-  
halin pagka't natatalós kong sa iyo nalalagak  
ang mataimtim at wagas niyang mga sumpa sa  
pag-ibig, at di man gayon, ay alam mo nang  
siya'y kaibigan ko lamang. Hindi gaya ng iyong  
hinalâ....

Masama pa rin ang iyong loob?

Akó'y magpapaalam na, Taga-Langit.

Ayaw pa rin naman siyang umalis akó.

Ayâw ka palâ'y bakit ka ganiyan?... Mag-  
hinala ka pa ba?

Oo, pa?

Kung oo pa rin ay diyan ka na. Paalam at  
hanggang sa muli.

TAGA-ULAP.

IMPRESA, LIBRERIA, PAPELERIA,  
Fabricación de timbres de goma y de metal,  
**LORENZO CRIBE**  
Calle Crespo, No. 101. Quiapo, Manila, I. F.

MODERNISMO  
BOYS FILIPINOS

No; no son las "girls" filipinas las únicas que "se fascinan y se dejan arrastrar fácilmente de lo nuevo y de lo exótico", ni son las que solas "pretenden borrar lo filipino para imponer la costumbre nueva, resultante de la imposible amalgama entre lo filipino y lo americano". También se encamina por esa ruta la legión más numerosa aun y más censurable todavía, de jóvenes modernistas para quienes todo lo nuevo es indiscutiblemente elegante.

¿Quien no ha visto á esos jóvenes que con pretensiones de petimetres se visten con americana que cubre la rodilla, con pantalón que adrede tiene de más media vara de tela debajo de los talones para hacer de ella diez dobleces, y con cuello-corbata de piqué, estilo *collar-canescos*, sujetado por un alfiler con brillantes Bera; se calzan con zapatos de charol en forma de hoz, y se cubren con sombrero de fieltro color de café ó de ceniza de estrecha ala, levantada detrás é inclinada hácia delante, y de copa forma *mag-apa*?

Pues, esos jóvenes son los principales de la elegancia. Si no lo son, al menos así ellos creen ser, lo cual basta para satisfacerles la vanidad. Esa indumentaria, aunque os parezca cursí, es la moda; porque es hoy lo nuevo, y como secuela necesaria, es lo elegante.

Estos son los adelantados que, antropológicamente considerados, pertenecen á la especie del nuevo vocablo "boys" filipinos, ó sea á esa juventud sedienta de lo raro y de lo extravagante.

¿De lo extravagante? Si; para mí, no cabe duda que lo es la locura en todo de imponer todo lo nuevo, y de la cual no se sustraen los modales. Y por eso lo brusco, lo grosero, lo violento, lo grotesco, son característicos en estos seres, porque es ya muy antiguo y ha pasado la época de lo fino, de lo esmerado, de lo comedido.

Júzguenlo por mí esos tipos que veís todos los días, que en el andar tienen doblado el antebrazo izquierdo, sujetando los dedos índice y medio un tabaco y cuya mano derecha tiene metida en el bolsillo del pantalón, como si se resguardara del frío de California. Fíjense en sus pasos: son lentos y bien marcados por el compás de la cabeza, del cuerpo y de la punta trasera de la americana que sirve de pankás muy útil en esta época de calores... Y ¡á cuantos de estos tipos he visto que para parecer con más majestuosidad de lo que darles pudiera su corta estatura, procuran en el andar marcar unos pasos que medidos con conciencia, acusarían una longitud superior á la de su pequeña humanidad!

¡Y, no obstante, el apasionamiento de buscar y de practicar lo nuevo, lo raro, lo original, sanciona todo esto con insensatez ridícula como moda elegante y como modales inmejorables!

Estos jóvenes á quienes se ha dado por llamar en manía "jóvenes que constituyen la esperanza de la patria de Rizal", cuando en realidad son la esperanza de lo ridículo; cuando son los apóstoles de lo fátuo, y futuros padres de lo cursí, y dignos ascendientes de las generaciones esclavas soñadas por Taft; estos jóvenes, repito, para llamar la atención, y por el afán de ser motejados como americanos, prescinden inclusive de la más rudimentaria decencia, y con estupidez rara en medio de la calle, quitanse la americana, colócanla sobre el antebrazo, y así con camisa solo, y por un necio

desco de exhibirse, atrévense á acompañar á la *dalaga*, dandola sombra con el quitasol.

—Que ventajas nos proporciona la costumbre americana, desprovista de formas incómodas!—decía uno de los que hacían de la calle un cuarto dormitorio. ¡En este país tropical—añadió—no puede uno resistir al calor!.

Y, sin embargo ¡que inconcecuencia!—á aquel "boy" siempre le he visto con traje de lana parecido al sobretodo!.

Es que estos modernistas han sido y siempre serán inconsecuentes. Esfuézanse en ser sajones, y nada tienen de la constancia, laboriosidad, audacia, valor cívico, independencia de criterio, dignidad, patriotismo, espíritu proteccionista yankee. Nada tienen del sentido de lo útil sajón, y en cambio tienen mucho de fatuosidad vanidosas: enorgullécense del vicio de beber cerveza ó whisky en los bares, de fumar tabaco americano en pipa sajona, de cantar cual ebrios soldados en inglés por las calles y de hacerse cortar el cabello á lo mestizo Sákey. En una palabra, sólo tienen de sajón sus defectos y vicios.

Estos son los tipos de los jóvenes modernos de quienes Rizal, amante de su país y de lo que es en él peculiar, no soñó jamás confiar la esperanza de su patria; son los "boys" filipinos que se prestan para el holocausto en honor á las ideas humanitarias del astuto Taft; son los americano-filipinos, encarnación de los defectos filipinos y americanos; y sin embargo ¡que horror!—son los llamados futuros ciudadanos filipinos á despecho de los Rizal, del Pilar, Mabini, Luna y otros dignísimos gats, hijos modelos de los Lacandolas y Solimanés.

Ay de la imitación desmedida é insensata que arrastra á la juventud actual al vicio! ¿Eres acaso el precursor de la anulación de la raza y de todo lo que en ella es peculiar y característico?

¡Triste es pensarlo!

FAUNO.

## PILANTIKIN DAW!

### SENSELLAMENTE

May mña higing ako  
Na, daw, sa San Matayo  
Ay may isang... iay ke bo...!  
Isá bang *punsionario*  
Nagtapát sa Konseho  
Na siya'y... iay ke ton...!  
Di makapangumulo  
Pagka't ang kanyang *olo'y*  
*Incapaz* daw sa cargo!  
Hwa pea! Hwa pea! Hwá!  
¡Baya una *prankesita*!  
¡Baya un conpesión! ¡baya!  
Pero bakit naman?  
Ito'y naisipan  
Ng ginoong mahal?  
*Sensellamente:*  
*Porke es ipederal!...*  
*Baya, parese mentera!*  
*Y is un diamanti! ¿bera?*

Isang hapon ay sa susúgod sa ákin ang katoto kong si Blé.

—Hoy!—ang paglaka'y mahiyaw malayo pa.

—Hoy! —ang tugon ko naman.  
 —Wala ka bang balitâ sa Nabutas?  
 —Wala ah! Bakit ano ba?  
 —Hus! kay laking kadamún-yuhan! —ani Blê na sinabayán ng limang kamot na sunód-sunód sa kanyang tuktok.  
 —O, at bakit?  
 —Ow, ay iyon bang *saragat*... samahan doon sa Nabutas.  
 —O, eh ano!  
 —Sukat bang ang n̄alan daw eh, “Samahan nḡ kadalagahang Nabutas!!”  
 —O, eh ano n̄gayon ang ipinagpuputók nḡ butse mo?  
 —Aba liring si Kekò pala!  
 —O, at bakit?  
 —Papaanong di magpuputók ang butse ko eh, sa ako’y talagang nanḡun̄gupinyó sa n̄alang iyan... Diyata kaibigan at kadalagahang Nabutas?... Susmariosep, susmariosep, katotong Kekò, susmariosep!  
 At iniwan ako’t sukat nḡ katoto kong Blê!

o°o

¡¡KE ORROR!!...

Isa namang katoto ko rin ang sálalanták nḡ ganito:

—Keko!”  
 —Hep!  
 —Sabákan mo nḡâ!  
 —Anóng sabákan?  
 —Lipahin mo!  
 —Hindi naman ako manglilipa eh.  
 —Kahi’t na! Sampayán mo!  
 —Sino?,  
 —At sino pa kundí ang Gobernador sa inyo!  
 —Gobernador sa amin? Gobernador? eh! eh! eh!  
 —O, eh ano ikaw ba’y natatakot?  
 —Eh, eh, mamaya eh ipapupog ako sa kanyang m̄ga lásak eh!  
 —Si Keko palá! Isip ko’y di ka duwag.  
 —At ano ba ang tin̄gin mo sa ákin. At bakit mo pasasampayan sa ákin ang aming Gobernador?  
 —Aba! ay sabihin mong mag-aral siya nḡ kaunting *decencia*! Sabihin mong iyang m̄ga salitang “*in... ka!, p... ang ina mo!, p... ka!*” ay di nararapat lumabas sa bibig nḡ isang Gobernador, lubhá na sa harap nḡ *publico* na binubuó pa namán *precisamente* nḡ m̄ga *decen-tang* Señoritas at Señores!

*Ke Orror* nḡa naman niyang *onorable* Gobernador, *Ke orror!! Hindi ako si*

KEKO!

## El Ideal Filipino

El pueblo filipino, como todos los pueblos, como todos los individuos, aspira á su bienestar y al disfrute de la mayor suma de felicidad

posible en la tierra. Esta aspiración general, sin embargo, no siempre reviste igual intensidad, sino que es gradual, al compás del tiempo y de las circunstancias, y á medida del progreso y de las fases varias de la civilización. La humanidad, en sus albores, se contentó con los beneficios de pequeñas agrupaciones y de la defensa mútua, que la ponían á salvo de los ataques de las fieras; y solo mucho más tarde, y paulatinamente, fueron elevándose sus anhelos á la altura de las prosperidades y bienandanzas del presente. En cuanto á los individuos, lo natural, lo corriente es que un pobre, por ejemplo, solo desee alcanzar una posición más ó menos desahogada, que le ponga á cubierto de estrecheces, siendo también natural que, una vez alcanzada esa posición, se afane por ir la mejorando, mejorando, hasta el mayor grado de opulencia posible.

Proceso idéntico rige en todos los órdenes del progreso humano. Por eso, el pueblo filipino, que al principio de la dominación española, pareció estar bien hallado con el carácter tutelar de la política colonial con que era gobernado, más adelante echaba de menos derechos iguales á los de la Metrópoli, y aspiraba á lo que entonces se llamaba *asimilación*; por eso hoy aspira á tener un gobierno propio, libre de todo poder extraño, y sin duda aspirará mañana á algún principal papel en el concierto internacional, sin que sea de ningún modo razonable deducir de ahí que no tiene fijeza en sus aspiraciones, ó que no es consecuente con sus propios anhelos, porque en el fondo, y al través de esos distintos modos de exteriorización, siempre ha deseado y deseará su bienestar y su dicha.

Así se explica que el Dr. Rizal, Marcelo H. del Pilar, esas dos grandes figuras de la Historia de Filipinas, que llegaron á ofrecerse en holocausto en aras de la Pátria, deseando ardientemente su *redención final*, se hayan manifestado simplemente *asimilistas* en su labor política, plegándose á las circunstancias de su época, y en el empeño por que su pueblo, que *nada* entonces tenía, pudiera empezar *desde luego* por tener *algo*. No hay que clasificarlos por eso entre los actuales Progresistas, como se ha intentado alguna vez, ni tampoco sería justo que los actuales Nacionalistas quisieran apropiárselos como de su bando. Esas líneas divisorias de los partidos políticos, que destacan hoy á la luz de las libertades alcanzadas, no se distinguían en la noche de nuestro pasado, entre las ne-gruras de aquel horizonte. A aquellos titanes del filipinismo, si se les quisiera medir por el espíritu respectivo de los partidos ahora militantes, habría que calificarlos como ultraprogresistas y ultranacionalistas, porque ellos fueron los precursores, los maestros de unos y de otros, ellos han señalado á su pueblo el camino de su salvación, y murieron abrazados á la cruz del sacrificio.

EL ERMITAÑO DEL PASIG.

## Ang Katúbusan ng Babáe.

—:—:—  
*Kay Sinag Bituin.*

Mahal na kaibigan:

Ang paglaganap ngayon ng mga bagong kaisipang náhihingil sa katúbusan ng babáe sa dakong ito ng kasilanganan, ang pagmamasid ng mga kilos, anyo't paguugaling lubhang ná-iibát anila'y tungo sa hinahangad na pagkakataás ng babáe, ay tunay na pumupukaw sa aking isip ng di maulatang mga pagkukurò tungkol sa malubhang suliraning iyan.

Hindi akó ang makatututol na ang babáe'y huwag magkaroon ng mga karapatang sa kanya'y sukat makapagpadakilá, pagká't siya'y kabayak ng sangkatauhan, katulongtulong ng lalaki sa pagpapasan ng mga hirap at sa pagtatamasa naman ng mga kaligayahan sa búhay na ito. Hindi hamak ang tungkuling ginaganap ng babáe sa ikasusulong ng sangsinukob, kaya't ako'y kabilang sa mga umaayong dapat luwagan siyá, na anopá't makapagsumakit sa lalong ikatá-taás at ikatutubós sa kalagayang sa kanya'y pinaglagakan ngayon ng mga palagay ng tao't ng mga kautusan man naman.

Ikaw ay kilala kong isá sa mga nagnanais din ng gayón sa ating kababaihan, at di mimsáng pinag-ukulan mo ng mahahalagang mga sandali ang pagsuri sa paláisipang ito, kaya't umaas akong di mo ikakait ang pagpapahayag at pagpapaliwanag sa akin ng iyong mga kurò hingil sa mga bagay na dapat gawin ng babáe ukol sa kaniláng ikatutubós at ikatatanghal.

Sumasayapak,

LAKAN-TIIS.

Kaibigang Lakan-Tiis:

Hindi ko maalaman kung paano sisimulan ang sulat na ito. Manghâng-manghá akó sa iyong liham na kaharap ko ngayon, upang tugunin, oo, pagka't nápakabigat ang iyong hiling sa akin, nápakabigat ang tanóng mong hindi ko maalaman ang matapat na tugón, hindi ko mátuklasán ang hinihingi mong mátamó dini sa nápakahamak kong mga pagkukurò, dini sa isipang walang mápapalang anomán si *Lakan-Tiis*.

¿Hangad mong matalós ang mga kurò ko't pasiyá ukol sa mga bagay na dapat gawin ng mga babáe sa ikasusulong ng kasalukuyang kalagayan nilá?

¿Nais mo?

Aywán.....aywán ko nga ang mabuting katwiran ukol dito; subali't sa ganang akin, ay dapat, ukol at bagay na kaming mga babáe, na ginagawang sangkáp na lamang sa pamamahay, ayon sa may matatandang kaisipán, ay magaral ng mga karunungan-sukat makatulong sa paghahangad ng ikálalayá ng ating bayan, sapagka't kung walang karunungan, ay walang maligayang bunga tayong maaantáy. Hindi ba ganitó? Kung ang mga babáe ay sukat na lamang sa pagiging kagamitán sa bahay, at hindi mag-aaral ng pagtulong sa inyó, ádi ang

munting bagay na inyong gágawin ay paggugulan ng mahabang panahón bago mákamit? Nguni't kung kaming mga babáe ay mátuto ng bahagi ng mga gawain ninyong mga lalaki, ay mádadali ang anomang bagay na gagawin.

Hindi ko ibig sabihin, na kami'y magpaka-talino, at humawak ng mga tungtuling kagaya ninyó, hindi, at hindi ngá akó sang-ayong maggugol ng panahón sa isang bagay na hindi agad pakikinabangan, magaral ng mga masasagwáng karunungan, umayók ng mga gawaing hindi angkáp sa aming kilos at paguugali, sa ugali ng mga pilipinang labis na pinupuri pa naman ng ibang lahi...

Sa makatuwid, ay nananalig akong: ang mga babáe'y dapat mag-aral ng mga bagay na magagamit sa loob ng bayan at mga kapisaman, magsumakit sa ikatututo ng mga karunungan sukat magamit namin at maitutulong sa inyo, at kung ganitó nga, ay hindi na tayo magkakahirap sa pagkakamit ng isang bagay na ating minimithi.

Nálalaman mo na ang mga pagkukurò ko hinggil sa bagay na ito, nálalaman mo na ring nais ko na kami'y magamit din ng bayan sa ikapagiging malayá nating lahat.

Sa ibang araw ay iuulat ko sa iyo ang mga bagay na pinagsasaligan ko tungkol sa pamamayan nating mga babáe.

Lingkod mo,

SINAG-BITUIN.

Abril 6 1909.

## Por el Honor del Nacionalismo

(REMITIDO)

Sr. Director del BANGON,  
Rizal, I. F.

Mi querido amigo y paisano:

Ya que V. se ha permitido publicar en su ilustrado periódico la CARTA ABIERTA de un tal L. GABRIEL desde Pililla, que, según me dicen, ya apareció en "El Renacimiento" el 30 de Marzo último, espero también merecer de su rectitud é imparcialidad la inserción de la adjunta réplica á dicho comunicado, sin más objeto que rendir culto á la justicia y á la santa equidad y para salvar en nuestra Provincia el honor del Nacionalismo.

Y por tan señalado favor, quedome de V. muy agradecido

JUAN BALTAZAR.

San Pedro Makati, Rizal,  
18 Abril, 1909.

A PROPOSITO DE UNA CARTA ABIERTA

Por no ser amigo de personalismos, voy á prescindirme de cuanto se refiera á la personalidad de un tal L. Gabriel, que por medio de una carta abierta trata de atraer hábilmente nuestros votos á favor del Sr. Catalino Sevilla para gobernador de esta Provincia, dando, pa-

rece, á entender que él es de Pililla, ó por lo menos, hizo la carta desde Pililla. Tengo suficientes motivos para dudar de su autenticidad; pero por la razón que dejo expuesta, me limito á hacer constar tres datos sólamente, á saber: que en el Censo Electoral de dicho municipio no existe igual nombre ó algo parecido, ni creo que ha de haber en este año; que en toda la jurisdicción de Pililla no se conoce á un *sevillista* siquiera; y que sólo sé de un Sr. Leocadio Gabriel, que es compadre de D. Catalino Sevilla, natural de este municipio de San Pedro Macati, y actual cobrador del vapor "Comandante" que hace viajes por Laguna. Si será elector de algún precinto del Río Pasig y de la Laguna de Bay?... Con estos tres datos, suponer que la carta abierta de marras, haya sido solamente un ardid electoral combinado por algún candidato interesado, es más fácil que buscar con la linterna de Diógenes en todos los municipios del distrito Sur de Rizal, una persona que responda sin mentir al nombre de *L. Gabriel*. Además, cuando una candidatura á gobernador es únicamente conocida en una parte de la provincia, suele ser un medio hábil de propaganda valerse de la presentación y recomendación de algún vecino más ó menos imaginario desde el otro lado de la provincia donde es desconocido el candidato.

Y dado como entreparéntesis todo el párrafo anterior, voy á dedicar algunas líneas al Sr. *L. Gabriel*, á propósito de lo que persigue en su carta abierta.

Ante todo, deseo manifestar que estoy en un todo conforme con su lema: "Votar al que pueda gobernar mejor la provincia"; y declaro que coincido perfectamente con su opinión respecto á las cualidades generales que debe reunir un candidato á gobernador para que pueda ser digno de nuestros votos.

Pero entre sustentar ese lema y esa opinión, y creer que D. Catalino Sevilla sea el más llamado á gobernar hoy nuestra Provincia, existe un abismo muy peligroso.

La Provincia no presumo que se deshonraría con el gobierno del abogado Sr. Sevilla, pero tampoco creo que lo sería con el del periodista Sr. Lope K. Santos, por ejemplo, ó con el de cualesquiera otros nacionalistas comprovincianos, cuyos méritos son de todos reconocidos.

Cuando se trata de gobernar una provincia que, como la nuestra, reclama de un modo especial de su jefe ejecutivo la mayor popularidad, una probada energía de carácter, grandes iniciativas y una actividad y perseverancia sin límites, las cédulas académicas y los títulos de la edad no siempre son recomendaciones preferentes é infalibles.

Ha hablado el Sr. *L. Gabriel* del hombre equilibrado. Habrá querido decir "equilibrista"; pues esta cualidad es la nota más saliente que *admiro* en su candidato. Y si no, díganlo ciertos progresistas de Malabón y Navotas constituidos en leaders de dicha candidatura nacio-

nalista; y hable su mismo candidato que en varias ocasiones se ha permitido decir que su candidatura merece las simpatías y es recomendada eficazmente por el ex-juez Sumulong entre los correligionarios de éste. No sé si para el Sr. *L. Gabriel* acreditan á Don Catalino de Nacionalista íntegro, simpatías y recomendaciones de tal naturaleza; lo que sí entiendo es, que la debilidad de dicha candidatura y la poca fé que tiene el mismo Don Catalino de su propia popularidad, le obligan á hacer equilibrios entre los unos y los otros.

Concederé por un momento al Sr. *L. Gabriel* las consideraciones de residente, elector y persona de influencia en Pililla, como justo título con que puede suscribir autorizadamente dicha carta. En este concepto, creo hacer una obra de caridad al Sr. *L. Gabriel*, advirtiéndole que su carácter de residente en el distrito Sur de Rizal, debe imbuirle, por dignidad, á guardar indiferencia, por lo menos, ante la candidatura regionalista de Don Catalino. *Regionalista*, sí, y no otro calificativo merece la actitud observada por el mismo candidato en varias reuniones de Kalookan, Navotas y Malabón. Es táctica del Sr. Sevilla asegurarse de estos tres municipios del distrito Norte de Rizal, porque cree que de tenerlos juntos, se tiene lo suficiente para triunfar en medio de los otros candidatos. Para este objeto, emplea un medio de halagar á los tres citados municipios, proponiendo sea de Kalookan el Diputado por el Norte, sea de Navotas el Tercer vocal, y de Malabón, que es él, el Gobernador. El Diputado por el Sur nada le interesa.

Para Don Catalino, lo principal es ganar la elección; no importa que sea por medios *regionalistas*, ni que en todo el resto de la Provincia sea él un jefe completamente impopular. ¡A buena hora tendríamos un gobernador nacionalista de *tres pueblos*, después del gobierno calamitoso de los federales!...

Hay gustos, Sr. *L. Gabriel*, que realmente merecen palos.

Yo creo que haría V. una obra patriótica, si aconsejara á su candidato el retiro por ahora de su candidatura. Las elecciones del bienio pasado, han sido muy duras pruebas para el Nacionalismo en Rizal, y no debe haberlas olvidado Don Catalino Sevilla. El era en la Provincia lo que es ahora; y sin embargo, tuvo la desgracia de contar no más de un voto en la Convención oficial del Gran Partido, celebrada en Pasig en 1907. De aquello se desprende, que ni su mismo pueblo de Malabón quiso otorgarle sus votos.

Es defecto capital de su candidato el ser muy crédulo. Se hace necesario imponerle de que él sí de los leaders y de los electores, no son siempre votos ganados. Muchos hay que por evitar largas discusiones, ó por no decir *no*, tienen preparado para cada candidato un *sí*. No es acaso común decir entre nosotros aquello de: "*hindi man pakabigín, humag lamang pakahiin*"?

¡Quién sabe si V., al firmar dicha carta, se hallaba en idéntica situación con el Sr. Sevilla!...

Yo creo que no hay mejor base para la apreciación de las probabilidades de triunfo de las candidaturas nacionalistas, que la estadística de las elecciones pasadas.

Si no me equivoco, tanto el Sr. Catalino Sevilla como los Sres. Mamerto Manalo, Octavio Amado y otros, son amigos muy íntimos del Sr. Lope K. Santos, y todos son de credo nacionalista. Yo pregunto ahora: ¿á qué vienen á disputar nuevamente á este señor la preferencia para el cargo de Gobernador, cuando semejantes disputas han llevado siempre al Nacionalismo á la bancarrota? Por qué no respetar el turno que reiteradamente ha establecido el pueblo elector de los candidatos nacionalistas durante las pasadas elecciones, ya que no todos pueden ser á la vez gobernadores de esta provincia? A qué ese empeño de acentuarse la campaña por cada candidato, cuando todos en vez de consumir sus esfuerzos en fines egoístas, pueden y deben sacrificarse en aras de la unidad, amándose en favor del candidato que la elocuencia del resultado de las dos pasadas elecciones ha demostrado ser el más popular, el más fuerte y el más llamado á sustituir al gobierno estacionario de los federales?.....

Yo llamo la atención del Sr. L. Gabriel y de todos los buenos nacionalistas de la provincia, así como la del actual Centro Ejecutivo del Gran Partido, hacia el nuevo peligro de derrota que nos amenaza, en vista del fratricida empeño de algunos correligionarios nuestros. E invoque el patriotismo y la sensatez de los mismos candidatos, para que no se repita el triste espectáculo de nuestra derrota por una infundada é injustificable división.

Que los progresistas no tengan ya que obséquiarlos con banquetes como á sus mejores leaders y propagandistas.

¡Y que el Dios de las misericordias nos libre ya de tanto mal!

JUAN BALTAZAR.

## Ang unang pagpatay

(ALAALA KAY GAT ANDRES BONIFACIO)

Nálulugmók sa maráwal na pagkairíng ang lahí nina Sikatuna; sa kanyáng likód ay ná-papataw ang bigít ng isang kapangyarihang gánid, napapakó ang mǵa kukó ng isang bayang masakín.

Ang pulóng Maligaya'y isang duláan ng pag-kawakawak, ng kapaslanǵá't panglulupig, ng pag-apí ng táo sa kapwá táo't pag-alipin ng bayan sa kapwá bayan. Isang dáng, isang lúhog ng nasaibabá sa mǵa batúgang sumasa-itaas, ay nagkakabungá ng di masayod na pag-kaamis. Sa mataas na lukluka'y nálilikmó ang matalas na sundáng ng kaharian, sa ibabá'y nátatayá ang mǵa kulang palad na líg, at sa gitna'y ang dí masupil na kapangyarihang pi-

napanǵinoon ng lahát, na nagpapasiyá sa pag-duduóp ng dalawang náunna.

Saáng di sa ibabaw ng ganitong lúsak, sa himpapawid ng isang mundong tigmák ng luhá ng sangkatauhan, ay magaalimpuyó ang hanǵin ng panghihiganting kakilakilabot. Dí lagi ng malamíg ang tubig, ni mapayapá ang karagatan, ni malakás ang balikát ng alipin; ang tubig ay kumukuló, ang dágat ay dumadalu-yong at ang balikát ay nahahapó, at isa abá kung magkágayon na!

Ang Malayo'y napukaw sa pagkakáhimbíng. Sa matinyás na awit ni Natura na lubháng mayama't nápakadukilá sa magandang lupáing yaón, ang diwá ng lahi'y kinalong ng habág sa haráp ng kasakitsakit na pagkakutyá. Sa pusó ng Malayo'y nagingǵas ang di maulatang poót, at sa kanyang noo'y humilip ang unós ng panghihimagsík. ¡Súkat na ang bigít ng tanikalá! súkat na ang di gaganong pagtitiis! súkat na ang kapangyarihan ng mapang-alipin!...

“Waláng Katúbusan, walang Kalayáang nátamo ng hindi pinamuhunanau ng maraming dugó, dusa't kamatayan... Mamatay sa digmá ay kabayanihan kung sa pagtatangól ng mǵa katuwiran ng sariling lahi't ng linakhang Bayan”.

Ganitó ang dalít na mulá sa dako roón ng mǵa dágat ay inihahatid ng alingawngaw sa kapuluan ng Maligaya. Parang palasóng tumudlá sa kaibuturan ng kaluluwá ng isang anak-bayan ang mǵa pangunǵusap na iyon, mahiwagang pangunǵusap na anaki'y nagbubó ng lakás sa tigagál niyang mǵa bisig.

—Dumatíng na ang dakilang sandalí ng pagtupad ko sa aking katungkulan. Ang gúbat na ito'y makikinyig mámayá sa aming sumpáan, manood sa mahigpít naming mǵa pagyayakap at mag-iingát ng mǵa hulíng sinǵaw ng aming pusó...

Ang nagsasalitá ng gayo'y si Gat Ipoipo.

Táong inianák sa banig ng karálitaan, ay buong nakalásáp ng mǵa kapáitan ng búhay na apí sa ilalim ng kumpás ng walang awáng panginoon, Inangkin ang sákit ng kanyang lahi, ang himutók ng kanyang bayan, at isang araw na ang mapanguling na langít ay nasasaputan ng mǵa úlap, ay inihiyaw ng boong lakás na maidudulot ng matibay niyang pananalig, ang wikang: ¡¡¡Mabúhay ang Kalayáan!!!

Kumisláp ang mǵa sandata, yumanig ang kapangan, ang liwanag ng araw ay nagkulimlim. ¡Yari na ang Paghiihimagsík!

Ang kamataya'y nangdahás na sa dalawang pangkát na nag-aaway. Dí naláo't si Ipoipo'y naligid ng bangkay ng kanyang mǵa kabíg. May mǵa sandalíng halos masusupil na ang labang ito sa Hilagá; nguni't buháy ang pag-asa ni Ipoipo sa kagandahan ng layon, ay itinaguyod ang kilusáng yaon hangang sa pagtatakip-sílim, na siya't ang kanyang mǵa kawal ay nanumbalik sa loob ng kabubatan.

Ang hiyaw na iyon sa Hilagá'y naging hudáyát

sa ibang poók ng puló. Handâ man ó hindi ay kinakailanngang kumilos na ang lahat. Yao'y mġa araw na ng pagbuhukóm.

Sa una pa lamang na alinġawngaw ng punglô'y nanġagtitipon na ang mġa taga Timog. Dito'y malakí ang hukbóng naitatag sa ilalim ng pamamahala ni Tikling, na pinamagatang LAKAN ó kapunupunan ng lahat ng pangkát na nanghihimagsik. Sa kapangyarihan niya'y nararapat din nġang sumailalim si Gat Ipoipo, bagamán ito ang nanġahás na magpáunang magwagaywáy ng bandilang kulay dugó. Si Ipoipo'y ipinasundó ni Lakan Tikling upang gawing kagawad ng kanyang pámahalaan.

—Nauukol na tayo'y magsamasama,—anáng mataas na punò,—bumuó ng iisáng lakás na maihaharáp sa mġa kaaway at nang di tayo magahís. At sapagka't akó ang inihalál na Lakan ng tanang kaadhiká natin, hinihingi kong ikaw'y kumilala't yumukód sa akin ng makáitlò.

—Mahál na punò, ipagpatawad mo pong ipabayag ko ang aking malabis na pagkakananghá. Diyata't naganap ang ganyang mġa salitaan ng di man lamang pinagsangunian ang mġa taga Hilagà? Kay bilis namang magpasyá ng mġa taga dakong ito!

—Kinakailanġan ng panahón. Makinyíg ka, Ipoipo: alang-alang sa iyong mġa ginawa'y inihalál katang isá sa mġa kagawad ng Mataas na Sangunián...

—Marami pong salamat. Nġuni't dinaramdam kong di matanggap ang alók mo pong karamġalan, pagka't sáplilitang mananatili ako sa aking poók upang tibayan ang talibà sa ating mġa kaaway. Kung talikdán ko ang Hilagà, walang pagsalang di mawawakawak ang kapalaran ng di kakaunting kapatid natin doon. Tangi sa rito, ang poók na iyo'y naapupong sa písod ng lakás ng mġa mangagahís, at doo'y magamán ang pátuluyang paglusob sa kanilá sakaling makalapit na't makakubkób ang karamihang kawal natin.

Hindi nasiyáhan si Lakan Tikling sa ganitong mġa paliwanag ni Ipoipo. Ang di pagkilala nitó sa kanyang kataasan, ang pagtangí sa katungkulang inihahandog at ang pagbalik sa Hilagà upang mamatnubay sa mġa naiwang kábig, ay pawang naglaláng sa kanyang loob ng malaking panġambá. Nagaalaalang baka ang kanyang pagka-Lakan ay mapawing ng kapangyarihang matutuklás ng kabantogan ni Ipoipo, pagka't noo'y balitá na ang pagkabayani nitó sa kapuluan ng Maligaya. Kinakailanġang huwag may makasasagwíl sa kanya, na siya'y kilanling punò ng lahat ng punò at yukurán ng tanan. Makasandali'y nagwiká sa kausap:

—Kay dalí mong pahalatá! Sa iyong mġa panġunġusap, sa iyong mġa kilos, ay nádadamá ko ang katotohanan ng mġa sumbóng ditong laban sa iyo. Ikaw'y isang imbing alipin ng mġa manglulupig, na nġayo'y nakikihalubilo sa mġa anak-bayan upang siyang maglugsó ng kilusáng ito pagkatapos. Hindi ka makalayó sa

kutà ng kaaway, pagka't sa kanila'y tumatangap ka ng atas at nagsusulit naman ng aning mġa ginagawá.

Nagdilím ang mukhá ni Gat Ipoipo ng má-rinġig ang gayong mġa salitá, at nanġanġatál na sumagót:

—Máginoo, mangyaring bawlin mo ang lahat ng isinaysay, na sumusugat sa dalisay kong mġa damdamin. Hindi ang táong kakahapunin lamang ang magsusúrot ng pagtataksil sa aking mġa gawá. Magsabi ang mġa kaparanġang iyang pinaglamayan ng aking mġa paa, ang mġa yunġib sa Mabató na di mimsinsang nag-alay ng malamig na hihigán sa katawán kong hapó, at nadilig ng maraming luhà ng waring nababanaagan ko ang pagkáparuól ng aking mġa pag-asa; magsabi silang lahat kung sa dibdib na ito'y nápatuón ang kurós na paranġal ng Hari, ó nápahilig ang kurós ng sákit ng aking Inang Bavan... Ako'y nagsusukáb! Oh! Di pa kayó nagkasiyá sa pag-abá sa akin, at nġayo'y binibintanġán pa ako ng isang marunġis na kaasulín. Salamat pò, máginoo!...

At pagkawiká nito'y tumalikód si Ipoipo at umalis.

\*\*\*

Hindi nakaimík ang Lakan. Parang nápatdá sa pagkakaúpó at nasuslan ang mġa labí. Isang titig ng pangigilalás ang tanġing naisunod sa bayaning pumapanaw.

Ang galit at panġambá'y nagkáhalong bumaklá sa kanyang dibdib; libolibong kaisipán ang naglógós sa kaniyang panindim. Ano't gayon na ang pagkawalang pitagan ng pinunong iyón? paglibák ba kayá ang ipinahalatá ng kanyang inasal? anóng kahulugán ng mġa hulng panġunġusap na iniwan niya? lumayó ba kayáng may imbót na makapanghiganti?... Ganitó ang sa sarili'y naitatanóng ng palalag Lakan.

Sa hagdanan, isang magalang na bating ná-rinġig sa gawing likurán ang ikinápalingġón ni Ipoipo. Pinabalik siyang sandali ng panġulong punò.

Pinihit ang kanyang mġa paa't muling pumamahik.

—Ibig kong liwanagan mo 'ang iyong pagbabalá,—ang saad ni Tikling—Nais mo bagáng magmatigás sa iyong punò?

—Sino ako't sino ka po naman upang mangyari ang gaya ng iyong ipanġunġusap? Nag-sadyá ako rito sa paniniwalang kapatid din ang matatausin ko; nġuni't hindi gayón, kundi panġinooon palá.

—Súkat na, Ipoipo; kilala ko ang iyong mġa hanġad. Uuwí ka upang ipagbigay-alan sa kaaway ang boong námasid mo rito. Napakamahal ng salaping sa iyo'y naibayad nilá! Kung tunay na kampón ka ng Paghihimagsik, nararapat mong kilanli't igalang ang kanyang kataastaasang punò. Bandáy! Kung sa kanilá'y ipinagbili mo ang iyong paglilingkód, sa aki'y ipagbili mo naman ang iyong hiniġá...

—Nġitaġít...!— ang nangigiti sa naihiyaw

nḡ bayaning naḡinḡinḡ, putláng-putlá't dugúán ang mḡa matá.

—Mḡa tánod, gapusin ang táong itong tiktík nḡ mḡa kaaway!

Hinandulóng nḡ karamilang kawal si Ipoipo; isinubasob, at sa isang igláp ay nalibid nḡ tali ang boong katawán.

Limáng putók na náringḡig nḡ kinahapu-

nan sa síwang nḡ dalawang buról, ang siyang naglimbág sa Kasaysayan nḡ Paghíhimagsík sa pulóng Maligaya, nḡ unang karumaldumal na pagpatáy nḡ isang Bayani nḡ kanilang Katúbusan, nḡ kahapishapis na pagkasawí nḡ isang anak-bayang siniyál nḡ Kasakima't Panḡimbuló...

CELSE.

## Monumento sa Dakilang Bayani

Malaong panahong nabibitin ang panukalang makapagtayó dito sa Pasig nḡ isang karapatdapat na alaala sa marilag na amá nḡ ating mḡa kalayaan, panukalang sa banta nami'y magaganap na ayon sa paanyayang ikinalat sa iba't ibang bayan nitong lalawigan, na gamito ang pagkakasabi:

### POR RIZAL

La idea de que la provincia de Rizal tenga un "Monumento" dedicado á la memoria del héroe á quien debe su nombre, ha sido y sigue siendo tan popular en esta provincia, que más de una vez se han manifestado iniciativas y proyectos para la realización de tal idea. Ella, no obstante, no ha tenido hasta ahora la conveniente realización por motivos y circunstancias desconocidos, lo cual ha dado lugar á la formación de un Comité que trate de los medios de llevar el proyecto adelante, Comité compuesto de los señores Octavio Amado, Ambrosio Flores, Fermín Paz, Silvestre Apacible y Servando de los Angeles.

El primer acuerdo de este Comité ha sido el de promover un miting magno atrayendo al mismo á todas las personas de buena voluntad de la Provincia, donde exploradas las opiniones de todas se pueda proceder á la elección de los Comités convenientes y tratar de los medios más conducentes para llevar á cabo tan patriótica idea.

En su virtud, este Comité tiene el honor de invitar á V. al miting que con dicho objeto tendrá lugar en la casa del Sr. Angel Asunción, sita en la Calle Real del barrio de Bambang de esta capital, el domingo 2 de Mayo próximo, á las 3 y  $\frac{1}{2}$  en punto de la tarde, agradeciéndole de antemano su atención, en la seguridad de que hoy como siempre no se desmentirá el patriotismo de que ha dado V. tantas pruebas.

### ALANG-ALANG KAY RIZAL

Ang panukalang magkaroon ang lalawigang Rizal nḡ isang "Monumento" na alaala sa Bayaning kanyang kasanḡay, kaylan man ay pasalak at malaganap sa lalawigang ito, na di na minimsang nápahayág ang ilang balak at mḡa palagay upang matupad ang gayong panukalâ. Datapwa't hanga nḡayo'y di pa naisasagawang lubós, sanhi sa mḡa balabalaking kapinsalaang hindi naturan, bagay na naging dahil nḡ pagtatatag nḡayon nḡ isang Lupong hahanap nḡ paraan upang ipagpatuloy ang nautil na munakalâ, Lupong binubud nḡ ng. Gg. Octavio Amado, Ambrosio Flores, Fermín Paz, Silvestre Apacible at Servando de los Angeles.

Ang unang minarapat nḡ Lupong ito ay ang pagdaraos nḡ isang malaking pulong at anyayahan ang tanang may magagandang loob sa lalawigang ito, upang kung maunawa na ang pasyá nḡ lahat ay magawâ ang paghabalál nḡ mḡa kailanḡang Lupon at pag-usapan ang lalong mḡa tumpák na paraan sa ikatutupad nḡ ganyang napakadakilang panukalâ.

Susog sa bagay na ito, ay ikináranḡal nḡ Lupong nábangit na anyayahan kayó sa pulong na gagawin sa bahay ni G. Angel Asunción, daang Real nḡ nayon nḡ Bambang nḡ pangulong bayang ito, sa araw nḡ Lingo, ika 2 nḡ papasok na Mayo, sa tadhanang ika 3 at kalahating oras nḡ hapon, tuloy ipinagpapauná ang pagkilalang loob sa inyong paunlák, lakip ang pag-asang nḡayon at kaylan man ay di nabubulanan ang inyong pagkamakabayang laging ipinamamalas.

Pasig, 21 de Abril de 1909.

## Tungkol sa isang pamagát

Nagpasabi sa amin ang kumathâ nḡ salaysay na may ulong "Mapaghinala...!", na sumasa ikasiyam na mukhá nḡ bilang na ito, upang baguhin ang kanyang pamagat na *Taga-ulap*, nḡuni sapagka't nḡ aming tangapin ang pasabing yaon ay nalimbag na ang naturang mukhá, kaya't dinaramdam namin ang di pagkasunód nḡ pita nḡ giliw naming katulong.

## LOS OPERARIOS FILIPINOS

Almacén de comestibles y bebidas  
del país y del extranjero.

CENTRAL:

SUCURSAL:

6 Villalobos, Quiapo 277 Tabora, S. Nicolas  
MANILA, I. F.



## Kilos ng mga Kapisanan sa Rizal

### PULONG NG KALIPUNAN

Ipinag-áanyaya sa lahat ng mga Kinatawán ang karaniwang pulong na idáraos ng KALIPUNAN sa ika 9 ng buang papasok, sa páaralang "La Patria", daang Sta. Rosa blg. 106, Kiapo, Maynila, sa gánap na ika 9 ng umaga.

Ilan sa mga bagay na pag-uusapa'y ang tungkol sa mga kabaguháng nauukol gawin sa Palatuntunan, at ang pagsisiyasat naman sa lákad ng páhayagang tagapamanság ng Kalipunang ito.

Dahil dito'y isinasamong huag silang mangakulang sa pagdaló sa tadhanang araw at oras.

### "Itaguyod ang Bayan"

Kasalukuyan ngayóng nagsisikap ang kapisanang ito sa San Juan del Monte, sa pagpapatayó ng kanyáng sariling bahay. Sinasabing di na mala-lama't yaoy mámamalas ng madlá.

### "Liwayway Tagig"

Ang Lupong-pámunuan ng kapisanang ito'y binubú ng mga ginoong sumusunod:

Pangulo, G. Alejandro Santos; Pang. Pangulo, Bb. Agripina Natividad; Kalihim, G. José Pagtakhan; Pang. Kalihim, Bb. Bárbara Cruz; Ingat-Yaman, G. Benito San Juan; at mga Kasanguni, GG. Leon Imbaw, Lorenzo Cruz, Servillano Bautista at Laureano Lizardo.

### "Harapín ang Búkas"

Kaugnáy ng náilathala na namin sa ikapat na bilang, ang sumusunod ay mga kagawad ng Lupong-pámabalaan ng kapisanang sinabi:

Pangalawang Kalihim, Bb. Vicenta Jerónimo (hindi Vicente na gaya ng aming inihayag); Ingat-Yaman, Bb. Francisca A. José; mga Kasanguni, GG. Melecio Canteras, Ricardo Tatko, Guillermo Torres, Eliseo N. Evangelista, Simeona Raymundo at Francisca Javier.

### "Kabinataang Nabutas"

Sa huling hálalang ginawa ng kapisanang ito'y náping mga Kinatawán niya sa Kalipunan si G. Valentin D. Santos at G. Luis A. Santos.

### "Bagong Sinag"

Ang pamabalaan ng Kapisanang ito sa Sampiro ay binubuo ng mga ginoong sumusunod:

Pangulo, G. Celestino Chaves; Pangalawang Pangulo, G. Cesario Silverio; Kalihim, G. Juan Baltazar; Pangalawang Kalihim, G. Patricio López; Ingat-Yaman, G. Valentin Magsaysay; at mga Kasanguni, GG. Mariano Griarte, Hermenegildo Cope, Alejandro Domingo, Hermógenes Santos, Martín Chaves at Emilio Reyes.

### "Sulong sa Kabayanihan"

Ginapan ng kapisanang ito sa San Mateo, Rizal, noong linggong nakaraan, ika 26 nitong kasalukuyan, ang paghahalal sa mga bagong bumubuo ng Kapuluñang Tagapamahala sa naturang kapisanan, at ang náhalal ay ang mga sumusunod:

Pangulo, G. Jerónimo de los Angeles; Pangalawang pangulo, Bb. Mercedes B. del Rosario; Kalihim, Mamerto Cruz; Pangalawang kalihim, Bb. Consuelo Aguirre; Ingat-yaman, Bb. Sotera Cristi; Tagabalita, Alejandro Santos; Pangalawang tagabalita, Luis Santiago; Tagapuna, José S. Hilario; Taga ingat-bahay, Modesto Espiritu at Severino Cruz; Kinatawan sa Kalipunan sa Rizal, José S. Hilario at Luis Santiago.

Harinangang ang kapisanang ito na noóng kanyáng mga únang araw ay nakitáan ng kagilgilalas na sigla, ay huwag datalán kailán pa man ng kamandág ng Panglulumó sa harap ng mga salungahin.

## Tayo-tayo lamang...

Naálaala mo pa ba, bumabasang irog, yaong napanood natin noong isang magkita tayo, yaon bang nakatayó sa tabing bakod na lilingalinga't anaki'y sasayaw? Naálaala mo pa ba?...

Na kung sino siyá?

Huwag kang magtátatanóng ng pangalan ng ganyang mga tao; súkat na ang pagmasdán mo ang kanilang anyó, suriin mo kung nawawastó ó hindi, at paghanġuan mo ng mga halimbawang sa iyo'y magpanuto sa magaling.

Oh! tingnán mo naman ang dumárang

iyang, bihis mahal na babae, matigás ang pananamit, at sa mga labi'y naninikwás ang isang tabako.

Dadayo ba, wika mo, ng pangginge?

Kayá palá! Sa panggingihan nga kinkailangang magsuot ng marikit, magpara-ngal ng mga hiyas, makiharáp ng maayos: oo, doon sa sugalan.

At sa táhanang sarili'y súkat na ang isang kamisetang luwá ang balikat, súkat na ang isang sáyang naunganganinag, malatá at nauglilimahid, sa piling ng sintang asawa't mga anak.

Italá mo iyang, kaibigan ko.

Hindi iba't ang babae ring iyang ang minsang napanood kong sumalubong sa

isang panauhin, ng... (kay halay!)... nakanagwas lamang.

Huwag kang mamulá, giliw ko; ako man sa sarili'y nakukutyang bukhin sa bibig ang gayón, pagka't ako'y kabarò mo rin at kabarò din naman niya.

Dapwa't kinakailangang iguhit ang mga kabuhalhalang asal na iyan, upang ipamutlá ng mga walang hinling nakasisirang puri sa ating lahat.

At anò ang wiwikain mo sa pananabako? Humitit!... humitit! Hindi magandang tingnan. Nakapagpapalaylay ng mga labi't nakapanngingitim ng ngipin.

At tangi sa rito'y nakapagbibigay sa hinngá ng di masamyong amoy.

Masdán mo naman, giliw ko, iyang nakaupó sa pápag ng tindahan. Ang isang paa'y nakataás at ang isa'y kumukuyakoy, at kumakain ng bibingka.

Marami raw totoong nakikita akó.

Mangyari, kaibigan, ay dilát ang aking mga matá't matalas magmamasid.

Hindi ba maganda ang nakikita mong iyan? Upang maglalò ang kagandaha'y walang kulang na lamang kundi ang palabasin sa baywang ang kamiseta't magpasuso roon ng anak.

At sa mga batang itong asa mo'y basahan ang pananamit, na pagalagala sa mga lansangan, anò naman ang sasabihin mo?

Ugali't ang nagdadala raw ay ang kahirapan.

Kahirapan! Iyan ang karaniwang kublihan ng mga tao pagka nababati mo ang kanilang mga kapanngitan. Iyan, at tanging iyan lamang.

Subali't sa pagdayo sa mga pista, sa pagdaló sa mga piging, sa pagsisimba, pagpapasyal at pagmamakisig, walang kahirapan silang nadadahilan, malayong malayo sa kanila ang pagkamahirap.

Sapagka't nakapagsusuot ng maayos at marikit, nakagagamit ng mga hiyas na mahalaga, nakapagkikiyas mariwasá.

Ito ang di ko mahulòng pag-uugali rito sa atin, hindi lamang sa mga babae, kundi pati rin naman sa mga lalaki.

Kagugulatan mo silá kung mapapanood sa mga piging; dapwa't sa kanikanilang bahay ay nanganglimahid at lahat ng kasamlanging ugali'y siya mong makikita.

Higit ba naman kaya ang kamahalan ng tahanan ng ibang tao kay sa tahananang sarili? hindi bagá kayá kapitapigan ding paris ng iba ang asawa, anak at mga sambahay?

Dahilan, wika mo, na sa bahay ay nagtatrabaho, kayá nangyayaring manglimahid ang pananamit.

Inaamin kong dumumi dahil sa paggawá; nguni't ang manglimahid pa sa oras na wala nang gawain, ay di ko maipagpapatawad.

At kung hindi, turan mo nga sa akin kung ano ang anyò ng babaeang iyang nangunguyakoy at kumakain ng bibingka sa tindahan. Pagmasdan mo ang pananamit kung karapatdapat ipakiharap sa kapwa tao.

Iya'y hindi gawa ng kahirapan, iya'y di dahil sa pagtatrabaho, na gaya ng iyong iminamatwid. Wala siya sa sariling bahay, dumadayo lamang ng satsatan at kumakain ng kakanin; naglilibang lamang, hindi nagtatrabaho.

Ayún, tingnan mo, pati ng intsik na nagtinda'y hindi nangingiming bumirò, bumatak at tumapiktapik sa kanyang mga kamay.

Paano'y siya rin, ang kanyang anyò at kilos, ang una-unang pumapawi ng kamahalan at pitagan sa kanyang sarili.

Napupuna kong marami sa ating mga kababayan ang may maling hinagap tungkol sa pananamit. Sa ganang kanila'y isang palamuti ito ng katawán, kaya't madlá ang naggugugol ng maraming salapi sa isang barò lamang, ó sa isang saya, ó sa isang tapis na marikit.

At kung kaya naman sa pagyáo sa mga pista, mga piging at iba pang kasayahang dinadaluhán ng maraming tao, ay saka lamang nagbibihis.

Gadamulag na kamalián!

Ang damit ay pangbulot lamang sa katawán, upang maiwas ito sa mga singaw ng panahón; isang kalasag ng kahiuhinan ng tao. Wala na kundi iyan.

Hindi kailangan ang maging marikit ó maging mahal; ni hindi nakapagdaragdag ng kagandahan sa babae ang mainam na pananamit.

Ang maringal na kasootay sumisilaw lamang sa mga may kulaba sa matá at nagpapahanngá sa mga duling; hindi nakaakit sa mga may matuwid na pangmalas.

Kung nanasain mo, kaibigan, ang manamit ng mainam upang ikaw ay magmukhang maganda ó maragdagan ang iyong kagandahan, alalahanin mo ang aking sinabi, na: ang inam ng pananamit ay walang naibibigay na ano mang kagandahan sa nagsusuot.

Maniwalá ka.

JUANA DALISAY.

## LA OCEANIA

RESTAURANT DE E. NUESTRO

Cubiertos de -P- 0'40 á 0'50.

Salcedo, No 21 y Dulumbayan, No. 20.

## Ang "Base-ball" sa Marikina

—o—

Isang liham na buhat sa Mandaluyong ang tumututol sa lathala ng isang taga Marikina na nahayag sa "*Muling Pagsilang*" niyong ika 22 nitong buan, at nagpapaliwanag naman tungkol sa sigalot na nangyari sa paglalaro nila ng *base-ball*.

Sinasabing tunay nngang manununtok ang *pitcher* ng taga Mandaluyong, pagka't ito'y pinalibhasa ng daliri ng manglalarong Marikinang nanasok ng *home*, kaya't pati ng punong bayang kaharap na waliwanagan sa gayong pangyayari ay nakapagbukang bibig din laban sa taga Marikinanang pinagmulan ng di mabuting halimbawa.

Hindi totoong sa labas ng *home base* umilag ang pumalong taga Marikina na tinamaan ng bola; siya'y sa loob umilag, at ito'y pinatunayan pa ng Juez de Paz doong nanonood din.

At ang dugtong pa ng sa ami'y sumulat:

"Ang sigalot na ito'y siyang pinangalindangan ng totoong mahabang pagtatalo ng mga nanangasiwa ng dalawang pangkatin, at gayon din ng mga nanonood; dapua't di rin nagkasundo, sa dahilang hinihingi ng taga "Circulo Marikeño" na upang maipagpatuloy ang paglalaro ay alisin ang una nilang patay (*out*) sa huling larong ginawa at ulitin pa ang huling *inning*. Sa anong dahilan kaya at hiniling nilang alisin ang isang patay (*out*) at ulitin pa ang *inning*? nanangamba kaya silang kung hindi hinihin ang gayon ay di na sila mananalo? o pinanghihinayang naman kayang ipatalo ang kanilang... nalalaman? At saan kayang pangkatin ng alituntunin ng *Base-Ball* nalalagay ang gayong hiling na pinagpansaan kong makita magmula pa ng mangyari ang naturang sigalot? Kung sakaling bulag ang aking mga mata sa pagkita ng alituntuning iyon, ay may lakas ang lahat ng taga Marikina upang ituro sa akin.

Ang lahat ng ito'y ipinaubaya ko sa tanang mga mangbabasa, at kung sakaling walang pagkakitaang katotohanan ang mga sinabi ko dito, ay walang failangang ikapit sa akin ang wikang bulaan at bigyang sala ang mga taga Mandaluyong."

## Mga bagong pahayagan

"*Revista Caviteña*"

Tinangap namin ang mga bilang ng pahayagang itong ilimalathala tuwing sabado sa Tangway, Kabite. Sinusulat sa tatlong wika, inglés, kastila at tagalog, at ang unang bilang ay lumabas niyong ika 20 ng buan ng Marzo.

Magkaroon nawa ng mahabang buhay ang bagong kasamahang ito.

"*Filipinas*"

Lumabas na ang mainam na pahayagang itong linguhan din, at ilimalathala sa Maynila,

na nauukol sa pagtuturo't pagsasangkalang ng mga katwiran ng babae. Pinunan nito ang isa sa malalaking kailangan ng ating bayan, na di iba't ang pagkakaroon ng isang babasahing makapagpapabukas ng isip sa ating kababaihan, at sa kanila'y makapagpapataas.

May dalawang wiká, kastila't tagalog, at nagtataglay pa ng dalawang bukód na dáhong may larawan ng mga bantog na babae sa sangdaigdig.

Pinamamahalaan ang "Filipinas" ng kilalang manunulat at mamamahayag na si Bb. Constanca Poblete, na tinutulungan ng mga matatino't marangal na Bb. Pura Villanueva at Felicidad Legaspi, at pinangangasiwaan naman ng Bb. Francisca Gesmundo.

Tanggapin ng kapamahayagang ito ang magiliw naming bati, kalakip ang nasang lumawig ang kanyang buhay sa ikapagwawagi ng dakilang layong pinakamimithi.

"*Trabajo*"

Ito nama'y tagapamansag ng "Kapisanan ng Paggawa sa Pilipinas," na lumalabas sa Maynila tuwing martes, jueves at sabado. Ilinalathala sa dalawang wiká, kastila't tagalog, at nagtataglay ng mainam na salaysay na nauukol sa mga anak ng pawis. Pinamamahalaan ng matalinong mangagawang si G. Hermenegildo Cruz.

Mabihay nawa ng mahabang panahon.

## Mga hatol na mahahalaga

*Tungkol sa pagtunaw ng kinain.*

Ang táong mahirap na matunawan ay di narapat uminom ng tubig pagkakain. Kalahating oras muna bago kumain ay makaiinom ng isang basong tubig, at huag ng uminom pagkakain kundi kung makaraan na ang mga isang oras. Saka siya uminom hangang makakakaya.

*Ang init ng araw at ang ating balát.*

Kung ganitong tag-araw ang balát natin ay nagkukulay sunog pagka nakapaglalakad sa initan. Ito'y mapapawi ng pinaglahoklahok na magkasindaming katás ng dayap, agua de rosas at alcohol rectificado, na patitininging maghapon bago sasalain sa isang masinsing káyo at siyang ihuhugas sa mukha't mga kamay bago matulog sa gabi at pagkágising sa umaga.

*Pangpakinang na muli.*

Ang mga hiyas na gintong may mababang uri ay nagtataglay ng isang ikapat na bubaging tanso na siyang nagpapangitim na madali pagkaginagamit. Upang mapanauli ang dating kinang, ay walang gagawin kundi hugasan lamang ang nasabing mga hiyas ng kaunting amoniaco caústico, saka itagong nababalot ng bulak.

## Sombrereria ni Gerardo H. Vicente

Tindahan ng sari-saring sambalilo, zapatos, corbatas, puños, barong-lalaki, atb. Halagang walang kasingmura sa boong Sangkapuluan.

50-CARRIEDO-50

### Antonio J. Oliveras

DENTISTA

CALLE CARRIEDO, No. 82.

Altos del almacén MADRILEÑA.

TELÉFONO No. 1302

### El Adelanto del Siglo

Gawaan at tindahan ng sapatos.

Mga tagalog ang yumayari.

MAINAM, MATIBAY AT MURA.

Daang Crespo, Blg. 109, Kiyapo, Maynila.

### SOMBRERERIA

DE

M. E. EVANGELISTA

100 y 102 Carriedo, Quiapo I. F.

Surtido de sombrero kalasiaw, baliwag y buntal, fieltro, lana y paja.

Blanquea y tiñe.

### S. APACIBLE

ABOGADO

Pasig, Rizal. I. F.

### Trudora Gonzalez

ABOGADO

Y NOTARIO PUBLICO

Concepcion, Malabon, Paz, No. 433, Sta. Cruz

RIZAL.

Manila, I. F.

### ZAPATERIA Y TALABARTERIA ni VALERIANO CASTILLO

Sari-saring hugis ng sapatos at guarnisyong iba't ibang klase ang dito'y matatagpuan sa murang halaga. Pagsadyain at ng paniwalaan.

CRESPO 107, KIYAPO, MAYNILA.

### SOMBRERERIA "SILAÑGANAN"

113-CARRIEDO-113

Nagbibili at naghuhulma ng kahit anong sambalilo lalo na't yaring pilipino, gaya ng Buntal, Sabutan, Baliwag, Buli, at ibp.

MURA, MADALI AT MARIKIT

Pagsadyain at nang maniwala.

### Ramón Diokno

ABOGADO

Calle Salinas, No. 291, Manila, I. F.

Nanganḡailanḡan kayó ng mainam na pangbangó at gamot na mabibisa?

Pagusigin ninyo ang

Botika ni F. CONCEPCION

Sa Pasig, Rizal, at kayo'y masisiyahan.

### CRISPULO ZAMORA

PROPIETARIO

PLATERO Y GRABADOR

30-CRESPO-30

Medallas, Botones, Insignias, Copas, Ornamentos de Iglesia, Calices, Bastones, Alhajas, Timbres de todas clases, Caratulas de bronce comercial, etc.

Teléfono 1032.

Manila, I. F.

Kabinataan, ibig ninyó ng mga sambalilong busilak sa puti-pahang nakalulugod?

Nangan'ailanḡan kayó ng sambalilong wapanghalina?

Tunḡuhin ang

### SOMBRERERIA

NI

REYNALDO P. REYES

Daang Crespo 110-112 Kyapo.

At doo'y masumpungán ninyó ang lahat ng itó na pangmura, matibay at maayos ang pagkakagawa.

### MARTIN LONTOK

Yumayari sa madaling panahon ng mga gawain sa bakal at umaayos ng mga baril, makinang panulat mga bisicleta at iba pang mga gawain kauri nito.

Daang Crespo, Blg. 114, Kiyapo.

# PICKETT HARNES Co.

## BELTS

Echague, Kiyapo.

MAYNILA, S. P.

Sandaang hitsura ng mga sinturon alinsunod sa moda.  
 Mga monturang inggles at amerikano, maiinam at mura.  
 Mga polainas, kabán at mga sisidlán.  
 Mga guarnisyong iba't ibang clase.  
 Siyang pinakamalaking tindahan ng mga bagay na ito  
 dito sa Kasilanganan.

<p><b>GOSSAGES SOAP</b></p> <p>HARINA:              VICTORY, LEON, GALLO E              IMPERIAL, &amp;c.</p> <p>MAQUINA PARA ZAPATOS              DE "HILDEBRANDT"</p> <p>CROMOS ANUNCIADORES DE              ALEMANIA.</p>	<p><b>José P. de Tagle</b></p> <p>TELEFONO. 1425</p> <p>DIRECCION TELEGRAFICA</p> <p><i>Tagle-Manila</i></p>	<p><b>ALMACEN DE COMESTIBLES</b></p> <p>BLANCO, 16, QUIAPO</p> <p>TALLER DE</p> <p>TALABARTERIA</p> <p>DASMARIÑAS, 84.</p> <p>BINONDO.</p>
--	--	--

# “MARIKIT - NA”

Malaking gawaan at tindahan ng mga sari-saring hugis na sapatos  
 na pawang yaring pilipino.

Nagbibili ng mura, lubha pa kung docena.

**San Sebastian, Blg. 203, Kiyapo, Maynila.**

MAQUINAS  
PARA COSER

MAQUINAS  
PARA BORDAR

Pagos Semanales

DESCUENTO  
POR PAGO  
AL CONTADO

33 ESCOLTA:

MAKINA

S

I

N

G

E

R

SA PANANAHU

MAKINA

SA PAG BUBURDA

LINGGUHAN

ANG BAYAD

SA BIGLANG

BAYARA'Y

MAY

BAWAS.

MANILA.

# "GERMINAL"

GRAN FABRICA DE

## TABACOS Y CIGARRILLOS

Marquez de Comillas, No. 4, Manila.

*Elaboración Especial con Tabacos  
escogidos y enviados.*

### Premiada en todas partes.

# !!! ATENCIÓN !!!

Participo á los Señores Candidatos y á sus LEADERS,  
para cualquier cargo oficial que acabo de recibir materiales de  
toda clase y diferentes colores pedidos expresamente para la  
impresion, con y sin RETRATO (fotograbado) de tarjetas de  
propaganda, plataformas, manifiestos y otros concernientes á  
las elecciones así como á la

**IMPRESA, LIBRERÍA, PAPELERÍA, ENCUADERNACIÓN,**  
fabricacion de timbre notarial en seco y de goma, etc. etc.

*L. Crive*  
MANILA, P. I.

**CALLE CRESPO,  
N.º 101**

A LA SUBIDA DEL PUENTE DE  
SAN SEBASTIAN.

NOTA: Los pedidos serán inmediatamente atendidos y enviados  
los de provincias respectivas por correo ó por otros medios  
á eleccion de los interesados.

**Ojo BUENO, BONITO y BARATO.**



## ANDRÉS BONIFACIO Y CASTRO

OBSEQUIO DEL "KATÚBUSAN", FABRICA DE TABACOS Y CIGARRILLOS

Sociedad anonima genuinamente filipina, fundada, constituida y dirigida por obreros filipinos, Jolo 308, 310 y 312, Binondo, Manila, I. P.

*(Este cliché representa el más fiel retrato del Gran Fundador del K. K. K. A. N. B. y se ha copiado del único ejemplar fotográfico que posee el Sr. Guillermo Masangkay, uno de los contemporáneos y colaboradores de este Héroe.)*